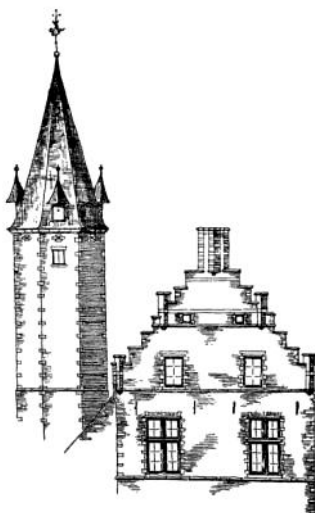

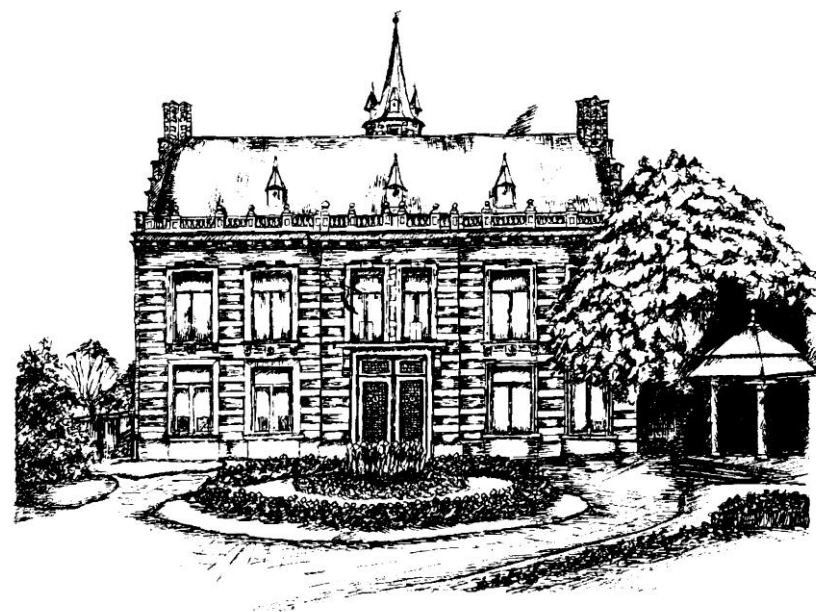
*Driemaandelijks tijdschrift
Jaargang XXIX nr 1 – 2011
Afgiftekantoor Turnhout 1
www.taxandriavzw.be*

*België – Belgique
P.B.
2300 Turnhout 1
8/4722
P708501*

Taxandria Nieuws

Met steun van de
Vlaamse overheid

*Ledenblad van Taxandria,
Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige
Kring van de Antwerpse Kempen v.z.w.*

Woord vooraf

Beste Taxandrialid,

Zoals u in de vorige nieuwsbrief kon lezen, heeft Jef Roymans die gedurende 15 jaar voorzitter was van Taxandria de fakkel doorgegeven. Vrijdag 21 januari werd hij in het Taxandriamuseum op passende wijze gehuldigd. Na een toespraak van schepen Eric Vos en een toespraak van de nieuwe voorzitter Bert Hendrickx werd door de raad van bestuur een

huldeboek overhandigd. Hierin zijn niet enkel foto's te zien zijn van vele mooie Taxandriamomenten. De bestuursleden van Taxandria hebben bovendien persoonlijke teksten geschreven waarin ze terugblikken op de jaren met Jef Roymans als een zeer gewaardeerd voorzitter. Tenslotte werd aan hem het erevoorzitterschap aangeboden, dat hij met tevredenheid aanvaardde.

Naast zijn gezin en zijn beroep als gedreven bankier nam Taxandria een prominente plaats in in Jef Roymans' leven. Al vanaf 1983 wordt hij vermeld in de ledenlijsten als bescherm lid van Taxandria. In 1990 stapte hij in het bestuur. Eén van zijn eerste bestuursdaden was het zoeken én vinden van voldoende fondsen voor het realiseren van de historische stadsmacquette die nu te zien is in het Taxandriamuseum.

Toen in 1995 Francis De Vel omwille van gezondheidsredenen ontslag nam als voorzitter, werd Jef door enkele bestuursleden voorgesteld als kandidaat-voorzitter. Hij werd in een volgende zitting (10 mei 1995) unaniem door het bestuur tot voorzitter verkozen. Zijn befaamde werkkraft en persoonlijkheid worden het best beschreven met de woorden van oud-stadsarchivaris Harry de Kok: "Jef trekt werk aan, niet als een fatum of noodlot maar eerder als een roeping. Zijn werkkraft, zijn historische kennis en belangstelling, zijn geestige gemoedelijke en originele inleidingen en buitenleidingen, zijn legendarische bekendheid met Turnhoutse mensen (wie van die en de vorige generatie kende hij niet) en tenslotte zijn kracht om te relativiseren. Giet dat alles in een grote zin voor kwaliteit en we hebben Jef Roymans."

Al vanaf het begin van zijn voorzitterschap engageerde jef, met succes, dynamische medewerkers. Zijn befaamde kennis van Turnhout, de plaatselijke verenigingen en zeer vele families kwam hierbij goed van pas.

Een ander in het oog springend wapenfeit tijdens zijn voorzitterschap is het 100-jarig jubileum van de Taxandriakring met ondermeer de onthulling van het beeldhouwwerk van Paul Van Hees naast het kasteel.

Belangrijk waren ook de tentoonstelling van het Plantenalbum van Jos Aerts en de kanttentoonstelling 'Van spelendgrond tot Turnhoutse kant' met telkens een schitterend boek.

Een cruciaal onderdeel binnen een vereniging is natuurlijk de omgang met de leden.

Jef Roymans ontving de leden steeds hartelijk als een pater familias op een uiterst gemoedelijke, humorvolle wijze. Hij startte ook spontaan gesprekken met mensen die hij niet tot nauwelijks kende. Het mondde, zoals zo vaak, uit in een onderhoudend, lang uitgesponnen verhaal met smeulige anekdotes.

Ook zijn inleidingen, woordjes en speeches ademen steeds een ongedwongen sfeer uit, alsof hij schijnbaar terplekke zomaar iets uit zijn hoed toverde. De voorbereiding van zo'n toespraak gebeurde nooit schriftelijk, maar enkel in zijn hoofd. Zijn rijzige gestalte, de uitgesproken mimiek en zijn stem als een klok zorgden er voor dat toehoorders geen andere weg hadden dan aandachtig te luisteren.

Jef heeft nu de voorzittershamer van zijn geliefde Taxandria doorgegeven. Maar zijn voorzitterschap zal een blijvende stempel drukken op de Kring. In naam van het bestuur van Taxandria wil ik hem daarvoor van harte bedanken.

Vaert wel ende levet scone,

Bert Hendrickx

Jaarprogramma 2011 Noteer alvast in uw agenda

- Donderdag 24 februari*: Bert Tops, voormalig projecthistoricus Turnhout Graaft, *De geschiedenis van de Turnhoutse Grote Markt herbekeken. Een lezing op basis van nieuw archiefonderzoek* Voorafgegaan door de Algemene Vergadering
- Woensdag 27 april*: emeritus prof. dr. Willem Frijhoff, Universiteit Amsterdam *Govert Loockermans (1617? - 1671) en zijn verwanten: hoe een Turnhoutenaar zich wist op te werken in de Nieuwe Wereld*
- 1 mei 2011 Erfgoeddag
- Voorjaarsexcursie: datum en plaats worden later vermeld
- Zondag 11 september: cultuurmarkt in de Gemeentestraat Thema van de Open Monumentendag is "conflict": een ontdekkingsstocht langs Vlaams conflict- en verzoeningserfgoed
- Woensdag 28 september*: Prof. dr. Arnoud-Jan A. Bijsterveld, Universiteit Tilburg, *Texandrië tussen Willibrord en hertog: een grand narrative van de geschiedenis van (Noord-)Brabant tot circa 1200 vanuit historische bronnen*
- Uitstap oktober: datum en plaats worden later vermeld
- Zaterdag 26 november: *Filmdag en -avond Turnhout in de jaren 1960 en '70* In de theaterzaal van Het Gevolg, Otterstraat 33 Nadien open bar in de foyer
- Donderdag 8 december*: Prof. dr. Ronny Decorte, labohef Forensische Genetica en Moleculaire Archeologie K.U.Leuven *Toepassingen van DNA-analyse in het historisch onderzoek met als case studies het genealogisch project van het Oud-Hertogdom Brabant, het onderzoek van de stoffelijke resten van Margareta van York in Mechelen en Lodewijk XVII en de archeologische opgravingen in Sagalassos*

Aansluitend een eindejaarsdrink

Evenementen aangeduid met een * vinden plaats in het stadhuis, Grote Markt 1 in Turnhout om 20.00 uur

Uitnodiging algemene statutaire vergadering

De Raad van Bestuur van Taxandria nodigt u uit op de jaarlijkse algemene vergadering. Deze zitting vindt plaats op **donderdag 24 februari** om **19.30** uur in de trouwzaal van het stadhuis, voorafgaand aan de lezing van dhr. Bert Tops over de geschiedenis van de Grote Markt van Turnhout.

Agenda:

- Verwelkoming en goedkeuring verslag vorige algemene ledenvergadering
- Activiteitenverslag over 2010 door secretaris Marie-Paule Van Damme-Peeters
- Financieel verslag over 2010 door schatbewaarder Albert Nobels
- Vragenronde en varia

Lezing door dhr. Bert Tops op 24 februari De geschiedenis van de Turnhoutse Grote Markt herbekeken.

Een lezing op basis van nieuw archiefonderzoek

Op **donderdag 24 februari** om 20.00 uur zal de heer Bert Tops een lezing houden in de Trouwzaal van het Stadhuis, Grote Markt in Turnhout over de nieuwe inzichten over de geschiedenis van de Grote Markt in Turnhout.

De Grote Markt is vandaag de dag ruimtelijk en symbolisch het centrum van Turnhout. Die ruimte is vanwege de marktfunctie gedurende eeuwen dan ook de bestaansreden van de stad geweest. Zij die met het verleden van Turnhout

begaan zijn kennen uiteraard de gravure van Lucas Vorsterman uit 1667, waarin de huizen met trapgevels pal tegen het rechthoekige plein zijn opgebouwd. De situatie zoals weergegeven op de gravure is natuurlijk slechts een momentopname. Amper 20 jaar later woedde er een grote brand vanuit de Otterstraat. Daarvoor kende de markt een langzame ontwikkeling, die waarschijnlijk bij de stichting van het huidige Turnhout in 1212 begon en vooral vanaf de veertiende eeuw versterkt werd met het verkrijgen van de privileges van het marktrecht en de vrije jaarmarkten. Of de rechthoekige markt reeds bij de stichting bestond is moeilijk op te maken vanuit te geschriften. De nog bestaande bronnen die meer vertellen over gebouwen rond de markt zijn vanaf het einde van de veertiende eeuw te situeren. De focus van de lezing zal, buiten de grote lijnen van de ontwikkeling van de markt als geheel, voornamelijk liggen op het verleden van enkele precieze locaties waar vorig jaar het archeologisch onderzoek plaatsvond: namelijk het noorden van het kerkhof

met reeds in de vijftiende eeuw een schoolgebouw, het Steentje (één van de eerste private woonsten volledig in steen gebouwd), en het in de vorige eeuw afgebroken stadhuis.

De heer Bert Tops is geboren in Turnhout (1984), doch getogen in de Zuiderkempen. Hij studeerde Grieks-Latijnse Humaniora aan het Sint-Jozefscollege te Herentals en behaalde het licentiaatsdiploma geschiedenis aan de Katholieke Universiteit te Leuven. Zijn licentiaatsverhandeling handelde over de economische geschiedenis van de heerlijkheid Westerlo-Herselt in de vijftiende en zestiende eeuw. Daarna stelde hij in functie van de interuniversitaire masteropleiding archivistiek (VUB, KU. Leuven, U. Gent, U. Antwerpen) een inventaris op van het archief van de schepenbank en dorpsbestuur van Westerlo (vijftiende-achttiende eeuw) en behaalde zijn aggregaatsopleiding aan de KU. Leuven. In 2010 onderzocht hij gedurende zeven maanden het verleden van de Grote Markt van Turnhout in opdracht van de

Projectvereniging Erfgoed Noorderkempen in het kader van de opgravingen door ADAK. Sinds augustus is Bert Tops werkzaam in het Rijksarchief te Leuven.

Foto linksboven: Fotoarchief Turnhout 00871-02

Verslag filmavond oude Turnhoutse films

De eerste Taxandria filmavond die dit jaar in het teken stond van Turnhout in de jaren 1940 en 1950 mag als een succes beschouwd worden. Om en bij 150 "bioscoopbezoekers" van alle leeftijden en de enthousiaste reacties na de voorstelling vormen het bewijs.

De gasten werden in stijl ontvangen door 'Piccolo' Gib die 'cuberdonnes' en caramellen van Wannes aanbood.

Om de oude beelden meer tot leven te wekken, lieten we de grootste muziekhits van die tijd horen, meestal aangepast aan de sfeer of de inhoud van de beeldfragmenten. Sommige leden waanden zich helemaal terug in de naoorlogse jaren!

Al vele jaren werden er door leden van Taxandria en later ook door het stadsarchief heel wat oude films verzameld. Ook de Erfgoedcel Noorderkempen en Curieus vzw hebben via de actie "de jacht op super 8" interessante beelden kunnen verwerven van privépersonen. Turnhout heeft het grote geluk gehad dat een ijverige "Turnhoutse kinoclub" vooral in de jaren 1940 unieke beelden heeft gemaakt van het Turnhout van toen. Hun films en zeker die van Jos Van Noten vormden de basis voor de avond.

Met het vertonen van de oude filmbeelden wilden we niet alleen het belang van oude films onder de aandacht brengen, maar hopen we dat mensen de eigen oude films met mogelijk interessante beelden die op zolder of in oude schoendozen liggen naar

waarde weten te schatten. Het zou fantastisch zijn wanneer dit filmmateriaal, in origineel of kopie, ter beschikking kan gesteld worden aan het archief.

Politici als burgemeester Bauweraerts, de schepenen Crols, De Boodt, mevrouw Dergent, Buyckx en (witte) Boone maar ook volksvertegenwoordiger Lode Peeters en commissaris Van Calster waren vaste waarden in de jaren 1940 en '50 en kwamen dan ook herhaaldelijk voor.

In het katholieke Turnhout kunnen uiteraard ook de geestelijken niet ontbreken. kardinaal Van Roey, deken Reynen en Raeymakers, pastoors Misonne, Geerts, De Vel, Van Lieshout, Nuyts, Pil en bruine pastoor Broeckaert passeerden de revue. In de populaire wereld werden beelden van Briek Schotte, Rik Van Steenberghe getoond, net zoals van de *dobbele wietjes* op de buitenkermis aan de Watertoren en van de Ruiten Heer uit Arendonk.

De “vele ooooh’s en aah’s, och ja, en zie...” tonen aan dat de jaren 1940 en 1950 voor velen misschien toch niet al te ver in het geheugen zaten.

Dit enthousiasme overtuigt ons om in de toekomst een volgende periode, namelijk de jaren 1960 en 1970 te tonen. We houden u zeker op de hoogte via een volgende Taxandria Nieuwsbrief.

Bert Hendrickx

Verslag lezing door prof. dr. Eric Vanhaute ‘De schrikkelijke hongersnood is genadig afgewend’. Waarom de Kempen in de jaren 1840 niet verhongerden

Voor een volle zaal hield professor Eric Vanhaute op 9 december zijn gesmaakte lezing met als sprekende titel ‘De schrikkelijke hongersnood is genadig afgewend’, *Waarom de Kempen in de jaren 1840 niet verhongerden*. Hij maakte op een gepaste manier gebruik van grafieken, kaarten en citaten uit de 19de eeuw om zijn verhaal te verduidelijken en maakte een vergelijking met actuele toestanden. Wat is hongersnood? Wat is een voedselcrisis? Hij constateerde dat één miljard mensen onvoldoende hebben om te eten. Een the-

thema als voedselcrisis klinkt vreemd in een 21ste-eeuwse context maar is tevens een gegeven dat steeds terugkomt.

De periode vanaf 1840 is in de Belgische geschiedenis een interessante periode. West-Europa (ook de VS) was toen in snel tempo aan het veranderen, de mechanismen van de oude maatschappij verdwenen. Er was de industrialisatie (alhoewel het rurale overheerste, in 1850 werkten ca. 100.000 mensen in de Belgische industrie tegenover 1.000.000 in de huisnijverheid). De staat België werd uitgebouwd tot een parlementaire staat met een hele reeks vrijheden. En dan was er de hongersnood die niet paste in het denken van de industriële wereld.

La maladie des Flandres

Eind juli 1845 begonnen de problemen in het Kortrijkse. In één nacht verdorde een aardappelveld en trad rot op. Dit gebeurde niet voor de eerste keer maar nieuw was de snelheid waarmee dit gebeurde en de snelheid waarmee de ziekte zich verspreidde over de omliggende landerijen (een groot gedeelte van noordelijk Europa

waar de aardappelteelt het meest verspreid was, werd aangetast). In Vlaanderen ging 90% van de aardappeloogst verloren. Het zou nog ettelijke jaren duren eer de oorzaak bekend was: een nieuwe schimmelziekte, de *phytophthora infestans*. Deze was, even als de aardappel zelf, ingevoerd uit Midden-Amerika.

In Europa was de aardappel sinds het midden van de 18de eeuw gepopulariseerd, te meer daar men met een hectare aardappelen dubbel zoveel mensen kon voeden als met een hectare graan. Hierbij werd gebruikgemaakt van een beperkt aantal aardappelvariëteiten. Door de inteelt van de onderlinge kruisingen was de resistentie tegen deze schimmel verdwenen. Een partij ingevoerde aardappelen zorgde voor de rest. De oogst bracht slechts 10 % op in vergelijking met de vorige jaren (van 15.000 kg/ha in 1840-'44 naar 600 à 1200 kg/ha in 1845). De volgende jaren herstelden de opbrengsten slechts gedeeltelijk. Terwijl sommigen er een straf van God in zagen, laiden de wetenschappelijke discussies op. Het was een zaak van nationaal belang om de productie terug op te voeren. Wanneer in 1846 ook de graanoogst mislukte stegen de voedselprijzen. (Ook in 1860 stegen de graanprijzen als gevolg van de Krimoorlog, maar dat leidde niet tot een voedselcrisis.) In het voorjaar 1847 was de situatie van de voedselvoorziening precair. In Antwerpen werden meer dan 1000 armen naar het werkhuis gezonden. Op het platteland kwam meer dan 30% van de gezinnen in de armenzorg terecht. Het sterftecijfer in Vlaanderen (de provincies Oost- en West-) steeg om nadien (de zwaksten waren gestorven) terug te dalen. De criminaliteit, vooral het stelen van

voeding en landbouwgewassen, steeg. Meer en meer waren vrouwen (vier op tien) en kinderen (drie op twintig) de delinquenten. Zij immers waren verantwoordelijk voor de voedselvoorziening in de huisgezinnen. Wanneer er een nieuwe misoogst zou zijn in 1847 (zoals in Ierland), zouden de gevolgen catastrofaal zijn.

Hierbij merkte prof. Vanhaute op dat niet de honger doodde maar ziekten als tyfus, cholera en andere epidemieën die onder de verzwakte bevolking huishielden.

Hierbij kan de vraag gesteld worden waarom juist Vlaanderen in 1845 in België erger getroffen werd (*la maladie des Flandres*). De voedselcrisis maakte de zwakte van de rurale maatschappij in een veranderende wereld daar duidelijk. In de beide Vlaanderen werd het inkomen aangevuld met de opbrengst van huisnijverheid (spinnen en weven). Juist deze nijverheid was in verval omdat het productieproces verschoof naar een opkomende industrialisatie. Met een trek naar de stad verschoven de problemen ook naar de grotere agglomeraties zoals Antwerpen. In de stad Antwerpen stak de *Armenkas* zich in schulden om de ergste noden te lenigen door het uitdelen van kaarten met bonnen om op een goedkope manier aan voedsel te geraken. De plaatselijke overheden vergaderden en zochten naar oplossingen voor de voedselcrisis.

Een vergelijking met Ierland

In Ierland mislukte de aardappeloogst in 1846. Daar kwam 12% van de bevolking om en was er een massale uitwijking. De Ieren waren ook de grootste aardappeleters van het continent. Waarom ont-aardde de voedselcrisis in Ierland wel en in de beide Vlaanderen niet tot een hongersnood? Hierbij dient opgemerkt dat een hongersnood geen gebrek aan voedsel hoeft te zijn maar aan de toegang tot voedsel (zoals in het heden overduidelijk wordt getoond).

In Vlaanderen was er een *kleine-boerenlandbouw* op gemengde bedrijven (met hoge opbrengsten) waardoor er een *bufferoogst* ontstond. In de dorpsgemeenschappen was er een solidariteit waardoor de rijkere boeren ruil- en kredietsystemen hanteerden met de kleine boeren. In Ierland daarentegen was de dorps economie door de Britse kolonisatie verdwenen. Grootgrondbezit van lords die in Engeland woonden was de regel waarbij de boeren gedegradeerd waren tot dagloners.

In Vlaanderen was de armenzorg per dorp, parochie georganiseerd. De dorpsbesturen grepen dus snel in en namen maatregelen voor

In Vlaanderen was er een sterke verwevenheid tussen de lokale elites (baronnen, burgemeesters) en het parlement. Zo slaagde men erin reeds tegen einde 1845 een wet uit te vaardigen die de uitvoer van voedsel bemoeilijkte. In Ierland hadden de lords weinig met de plaatselijke bevolking te maken en in hun liberale oren was alleen vrijhandel een oplossing voor alle problemen.

In 1847 was er een goede oogst in Vlaanderen. De netwerken lokaal en bovenlokaal hadden op een efficiënte manier ingegrepen alhoewel de sociale structuur (gemengde huisnijverheid met een landbouwbedrijf) precair bleef.

De Kempen

Prof. Vanhaute maakte ook een vergelijking met de Kempen. Waarom was de aardappelcrisis in de Kempen minder determinerend dan in Vlaanderen? In de Kempen waren de overlevingsstructuren sterker. De boeren hadden (in tegenstelling tot in Vlaanderen) veel grond in eigendom. Ze waren niet of minder afhankelijk van huisnijverheid. Daarnaast waren de bedrijven gemengd: akkerbouw/veeteelt. 75 % van de landbouwers had een koe. Daarnaast bestonden in de Kempen de gemene gronden nog steeds en bestond er een sterke dorpsconomie met kredieten binnen de gemeenschap.

In de Kempen bestonden slechts enkele dorpen waar er een loonafhankelijke huisnijverheid bestond (bv. Arendonk kousenbreiers, Arendonk en Dessel textiel). In 1846 was de vaart voltooid tot Turnhout. Vele loonwerkers bleven in de streek hangen en dreven de druk op de

de armenzorg door het organiseren van de voedselhulp. In Ierland daarentegen beschouwde men de verpauperende bevolking als crimineel en sloot hen op in werkhuizen (het stedelijke systeem voor de opvang van ongewenste bedelaars).

armenbesturen op. Op het platteland gaf het armenbestuur aan ca. 5 % van de bevolking een tegemoetkoming. Tijdens de aardappelcrisis verdubbelde dit aantal (bv. kanton Hoogstraten).

In de dorpen met loonafhankelijke nijverheid verdrievoudigde de afhankelijkheid (bv. Arendonk). Om de crisis het hoofd te bieden werden deze loonarbeiders gebruikt bij openbare werken zoals het kasseien van de straten (werkcreatie). Na 1847 begonnen in de Kempen de grote ontginningswerken.

Besluit

Tenslotte wees de professor op de kwetsbaarheid van de economie. De oorspronkelijke vraagstelling, na een vergelijking met Ierland, over de voedselcrisis diende dan ook gewijzigd in "hoe *weinig* heeft men in de Kempen en zelfs in Vlaanderen geleden onder de voedselcrisis?"

Na 1850 werden deze overlevingsstructuren ontmanteld. Het was de laatste keer dat de oude overlevingsstructuren hun efficiëntie getoond hadden.

Na de lezing volgde de traditionele gesmaakte eindejaarsreceptie van de koninklijke geschied- en oudheidkundige kring Taxandria. Taxandria maakt zich klaar voor een volgend werkjaar.

Guido Landuyt

De moord op pater Walter Voordeckers

De moord op de scheutist pater Walter Voordeckers in zijn parochie in Guatemala op 12 mei 1980 zorgde voor grote verontwaardiging. In deze bijdrage reconstrueren we de gebeurtenissen, met daarbij aandacht voor de herdenkingen die er in Turnhout en elders zijn geweest.¹

Walter werd geboren in Turnhout op 2 september 1939 in het gezin Voordeckers-Van Kuijk als tweede van tien kinderen. Hij studeerde aan het Sint-Jozefcollege in Turnhout, het Klein Seminarie in Hoogstraten en het Don Boscollege in Hechtel. Hij trad na het voltooien van zijn middelbare studies op 7 september 1959 in bij de paters Scheutisten. Op 8 september 1960 legde hij zijn kloostergeloften af om daarna twee jaar filosofie te studeren in het missiehuis van Scheut in Kessel-Lo. Op 1 augustus 1965 werd hij in de kapel van Scheut te Anderlecht gewijd tot priester en op 30 augustus 1966 vertrok Walter als missionaris naar Nueva-Santa Rosa, een departement in het zuidwesten van Guatemala.

Guatemala, de noordelijkste republiek van Centraal-Amerika, telde zo'n 8 miljoen inwoners. De grote helft waren Indianen, de andere helft waren latino's vooral geboren uit Spaans-Indiaanse, maar ook uit Spaans-Duitse en Spaans-Vlaamse huwelijken. Het is een prachtig land dat echter gebukt ging onder een repressief politiek regime en in 1976 zwaar werd getroffen door een aardbeving. In de jaren zeventig onttaarde het geweld tot een bloedige burgeroorlog onder de dictatuur van de militairen Romeo Lucas Garcia en vanaf 1983 Efraín Ríos Montt. Tijdens hun regimes vond een volkerenmoord op de Indiaanse bevolking plaats, met 200.000 doden en 50.000 vermisten als gevolg.

De Congregatie van het Onbevlekt Hart van Maria, ook gekend als de congregatie van de Missionarissen van Scheut, werd in 1862 gesticht door de Vlaamse priester Theophiel Verbist (1823-1868). De congregatie legde zich toe op het vormen en uitzenden van priesters die het geloof wilden prediken bij de niet-christenen, aanvankelijk voornamelijk in China. Geleidelijk breidde het werkterrein zich uit, vooral naar Centraal-Afrika, de Filipijnen en Indonesië. In het begin van de jaren

¹ Met dank aan Willy Van Sprengel, de familie Voordeckers en het bestuur van de vzw Guatebelga voor de hulp.

'50 trokken uit China verbannen missionarissen naar onder andere Japan, Guatemala, Haïti en de Dominicaanse Republiek. Scheut was sinds 1952 werkzaam in Guatemala, sinds 1968 was het binnen de orde een eigen provincie. De Guatemalteekse provincie was echter verdeeld door twee pastorale opties. De enen, vooral de ouderen, gingen de weg op van de traditionele missionering. De anderen, vooral de jongeren, kozen eerder voor de methode van de door de bevrijdingstheologie geïnspireerde basisgemeenschappen. Enkelen kozen daarbij via de volksorganisaties radicaal de zijde van de uitgebuite landarbeiders. Tussen 1980 en 1983 kreeg deze groep het zwaar te verduren, onder andere met de moord op Walter Voordeckers.

Rechts Walter Voordeckers, tweede van links is Ward Capiau

De gebeurtenissen in Guatemala

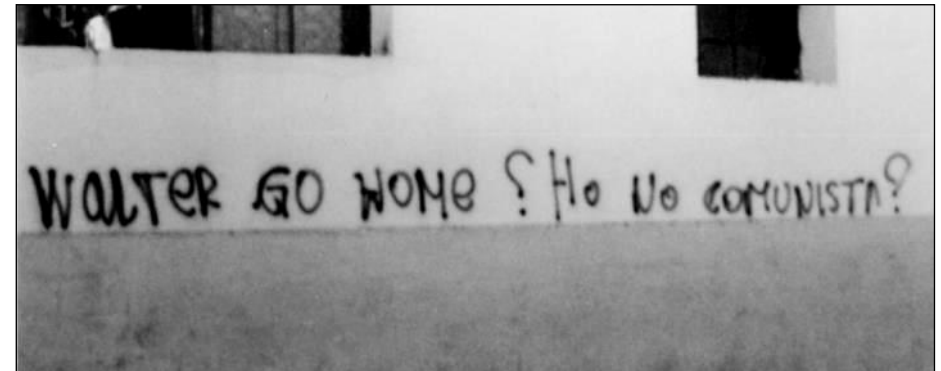
Vanaf april 1967 was Walter als onderpastoor werkzaam in de parochie Nueva-Santa Rosa, waar hij zich inzette om het lot van de plaatselijke landbouwers te verbeteren. In 1968 kreeg hij een parochie toegewezen in het dorp Tiquisate aan de zuidkust, in 1970 kwam hij op verlof terug naar België. Sinds 6 augustus 1971 was hij als onderpastoor verbonden aan de kathedraal van de stad Escuintla, waar hij met andere scheutisten en zusters van de Jacht uit Heverlee verbleef in een parochiehuis. Sinds 1975 werkte hij samen met twee andere priesters in de parochie te Santa Lucia Cotzumalguapa, een parochie zo groot als het bisdom Antwerpen. Walter

was recht voor de raap, soms chaotisch en soms provocerend in zijn optreden. Hij besteedde in 1977 samen met enkele collega's ook vele uren studiewerk aan een document dat werd voorgelezen op een bischoppenvergadering in Puebla.

Zijn voornaamste bekommernis waren de vele Indiaanse gezinnen die in onmenselijke omstandigheden en tegen veel te lage prijzen op plantages suikerriet en katoen moesten oogsten. Priester Charles Forton getuigde hierover na de moord: *'Die man heeft op ons een onvergetelijke indruk gemaakt. Onder zijn toon van joviale luchthartigheid ontdekten we iemand die fel bewogen werd door het lijden van de mensen die hem waren toevertrouwd. Hij had te veel gezien en meege maakt om nog te kunnen zwijgen. Hij besepte toen al dat zijn konsekwente opstelling risico's inhield. Het viel me ook op hoe zijn bezorgdheid voor de armen niet beperkt bleef tot passief medelijden maar hoe hij heel de structuur van uitbuiting bestudeerde. Hij kon ze in harde cijfers weergeven. Hij kende de prijzen van katoen op de wereldmarkt en het loon van de campesino, de arme seizoensarbeider. Hij ontleedde de achtergronden en kende ook de trefkracht van de private legertjes van de rijken. Hij wist waar ze werden opgeleid en wie ze dienden. Het evangelie verkondigen is ginder echter een levensgevaarlijke zaak.'*

Eind 1979 werden in Guatemala verschillende boerenleiders ontvoerd. Walter mocht van geluk spreken dat hij niet bij de slachtoffers was, want er was ook geprobeerd om hem te ontvoeren. Het was in ieder geval duidelijk dat ook zijn leven was bedreigd. De muren in zijn parochie waren immers beschilderd door de zogenaamde *Ejército Secreto Anti-comunista* (Anticommunistisch Geheim Leger) met slogans zoals *'Walter go home, ho no comunista'*. Hij ontving eveneens brieven met doodsb bedreigingen. Daarom kwam hij terug naar ons land om weer op krachten te komen. Maar in januari 1980 vielen er 38 doden toen plaatselijke boeren vreedzaam de Spaanse ambassade bezetten en er vervolgens door het leger met napalm uit werden verdreven.² Toen er vervolgens in Santa Lucia stakingen uitbraken, wilde Walter absoluut terug naar 'zijn' mensen. Hij wist wat hem er te wachten zou staan, want tegenover familie en vrienden uitte hij de vrees dat hij er zelf ook het leven zou bij inschieten. Al in 1976 had hij trouwens tijdens een preek in een kerk in Wommelgem duidelijk gemaakt dat de

situatie in Guatemala erg gevaarlijk was en dat hij eigenlijk schrik had om terug te keren.

Aangebrachte slogans op een muur tegen Walter Voordeckers

In de lente van 1980 keerde Voordeckers terug. Op 1 mei vond een grote betoging plaats waarbij de Filipijnse scheutist Conrado de la Cruz spoorloos verdween en nooit meer werd teruggevonden. Uit protest hiertegen vroeg bisschop Mgr. Mario Enrique Rios Montt (broer van de latere president) in de lokale parochies geen zondagsmissen te doen. In de plaats was er een gezamenlijke viering in de kathedraal van Escuintla. Tijdens de volgende zondagsviering in zijn eigen parochie is Walter fel uitgevallen tegen de plaatselijke machthebbers. Mogelijk hebben zijn tegenstanders toen beslist om hem te liquideren. Walter zelf wilde voor zijn veiligheid verhuizen naar een andere parochie, maar dit voornemen kwam te laat.

Op 12 mei 1980 ging hij 's ochtends een brief posten vlakbij het parochiehuus. Zes gemaskerde mannen in een Toyota Landcruiser met afgedekte nummerplaat stonden Walter daar op te wachten en hebben hem op straat neergeschoten na eerst te hebben geprobeerd om hem te ontvoeren. De vrijwillige brandweer probeerde hem nog te redden, maar nog voor de aankomst in het ziekenhuis was Walter overleden. Parochianen zagen het niet gebeuren, maar hoorden wel de schoten en hebben de schutters herkend als paramilitairen. Eén van hen getuigde later tegenover de waarheidscommissie CEH (zie verder) dat: *'bij het horen van de schoten, het geluid maakte me waakzaam, stapte ik buiten door de voordeur die dezelfde is van het parochiehuus en kon de beweging en alles zien; er was iets abnormaals gebeurd, lopend en kijkend zag ik nog hoe een Toyota, met enkele mannen en hun draagtassen, vluchtend*

² Een 39ste slachtoffer werd ontvoerd, gefolterd en later vermoord teruggevonden. *Nieuwsbrief Taxandria 1, 2011*

wegreed. Ik kon Pater Walter zien in zijn ultieme momenten, dit zal ik nooit vergeten, omdat het zo'n sterke indruk was; bij hem aangekomen, lag hij met de mond naar beneden en poogde nog iets te zeggen, de mond te openen... op de hoek van het dorpsplein hadden zich veel mensen verzameld maar weinig mensen durfden naderbij te komen'.

Pas vele jaren later zou duidelijk worden wie de daders waren. Walter werd op 13 mei 1980 begraven door zijn bisschop, zijn confraters en vele andere priesters in zijn parochie Santa Lucia, waar hij nog steeds rust.

De begrafenis van Walter

Herdenking en het onderzoek naar de moord

In België lieten de reacties niet op zich wachten. Organisaties zoals de KSA-VKSJ, Pax Christi Vlaanderen, het Guatemala-comité, Agalev en Broederlijk Delen uitten meteen hun verontwaardiging en zegden hun steun toe aan de strijd van de bevolking van Guatemala tegen onderdrukking en armoede. Minister van Ontwikkelingssamenwerking Mark Eyskens protesteerde bij de ambassadeur van Guatemala in Brussel en drong erop aan dat de overheid de veiligheid van alle Belgen ter plaatse zou waarborgen. Het bisdom Antwerpen verspreidde een persmededeling waarin ze haar medeleven aanbood aan de familie Voordeckers en *'de diocesane leiding haar solidariteit be-*

tuigt met alle missionarissen en ontwikkelingshulpers, met allen die opkomen voor hun medemensen in de Derde Wereld'. De congregatie van Scheut herdacht haar vermoorde confrater tijdens hun kapittel van 1981.

In Turnhout vond op 22 mei 1980 een gebedsdienst plaats in de Sint-Pieterskerk. Hierna ging in de Warande een informatieavond door over Guatemala, met als sprekers BRT-journalist Paul De Maesenaar over de toestand aldaar en scheutist Guido De Schrijver over de toestand van de Kerk in Guatemala. De gemeenteraad aanvaardde al op 19 mei unaniem een motie waarin de moord met klem werd veroordeeld, werd aangedrongen om de toedracht van de feiten grondig te onderzoeken en geëist dat druk zou worden uitgeoefend om de mensenrechten in Guatemala te eerbiedigen. Op 24 mei vond een nadien dienst plaats in de kerk van Grobbendonk, waar zijn ouders woonden. Op 30 mei namen 700 Turnhoutenaars deel aan een stille optocht ter nagedachtenis. Tien jaar na de moord, in mei 1990, kreeg Walter een uitvoerige hommage in de Warande. Een panelgesprek werd afgewisseld met muziek en een solidariteitsgroet van Guatemalteekse vertegenwoordigers van de moeders en vermisten aldaar. 's Avonds vond in de Middelaeskerk (Voordeckers' thuisparochie) een herdenkingsmis plaats, waar burgemeester Richard Proost aankondigde dat er een Pater Voordeckersstraat zou komen³ en pastoraal medewerker Mario Coolen kwam vertellen over zijn samenwerking met Walter. Daarna volgde nog een korte gedachtewisseling met bisschop Jan Van Cauwelaert en volksvertegenwoordiger Annie Leysen. En ook later is Voordeckers in Turnhout herdacht, maar al meteen na de moord begon ook de zoektocht naar de daders, met de familie Voordeckers als drijvende kracht.

Einde 1980 ontving minister Eyskens de Guatemalteekse zaakgelastigde om te vernemen welke stappen haar regering zou ondernemen om de moordenaars te vinden. Deze verklaarde dat de orde handhaven in een land verscheurd door een burgeroorlog erg lastig was, maar ze verzekerde dat de daders wel degelijk werden opgespoord. In werkelijkheid gebeurde er nauwelijks iets, zoals twee jaar later duidelijk werd. Op 23 juli 1982 liet de Nationale Poli-

³ Dit gebeurde officieel per Gemeenteraadsbesluit van 7 december 1992. De Pater Voordeckersstraat is gelegen in het gehucht Zevendonk.

tie per brief weten dat *'men besluit dat de genoemde geestelijke het slachtoffer was van een subversieve daad, die ze tot op heden niet konden identificeren, desondanks gaat het onderzoek verder'*.

De plaats van de moord

Tegenover de familie beloofde minister Eyskens dat hij bij de regering van Guatemala zou protesteren tegen de gang van zaken. Veel haalde het niet uit, bovendien kwamen nog drie andere Scheutisten om het leven. Ward Capiou uit Ronse werd in 1981 doodgeschoten, Serge Berten verdween op 19 januari 1982 voor altijd spoorloos en Fons Stessel uit Wilslele werd in december 1994 vermoord. Het zou tot 1997 duren eer er schot in de zaak kwam. In 1996 kwam de burgeroorlog in Guatemala immers officieel tot een einde. Inderdiocesaan werd onder bisschop Gerardi REMHI opgericht, *Recuperacion de la Memoria Historica*, die een onderzoek deed naar de verantwoordelijken naar de 36-jarige burgeroorlog. 72 uur na de publicatie in 1998 van hun verslag *'Nunca Mas'* (nooit meer weer) werd bisschop Gerardi zelf vermoord. Daarna ging een waarheidscommissie (*Comisión para el Esclarecimiento Histórico*, de CEH⁴) aan de slag om met de steun

van de Verenigde Naties de verantwoordelijken voor de duizenden doden en vermisten ook op te sporen.

In september 1997 vernam de familie dankzij het werk van de commissie de vermoedelijke identiteit van de dader. Een document bezorgd door de Belgische ambassade in Costa Rica betekende een doorbraak. Het ging om een brief die grootgrondbezitter Walter Widmann op 16 mei 1980 naar Walters bisschop Mgr. Rios Montt schreef en waarin hij verwees naar de moord. Hij betuigde hierin aan Voordeckers' overste zijn deelneming, maar voegde eraan toe dat Walter zelf schuld zou hebben gehad aan zijn dood. We citeren een fragment dat te lezen staat in het eindrapport van de CEH. *'God heeft barmhartigheid met hem die stierf als slachtoffer van diezelfde haat die hij verspreidde in het departement Escuintla. Wat jammer dat hij door zijn overdreven bezorgdheid voor de politieke en sociaaleconomische problemen hij zich verloor in een bos waarin hij de bomen niet meer zag. Waarom roept u hen niet tot de orde die priesters die in uw bisdom het geweld en vernietiging van het leven en eigendom prediken? Waarom bent u niet gehoorzaam aan de Heilige Vader? Zo zou u niet verantwoordelijk zijn voor onvoorzichtige en onschuldige priesters als Eerwaarde Voordeckers, dat hij rust in vrede.'*

Op 28 oktober 1997 vertrokken zes familieleden samen met 18 andere verwanten van vermoorde missionarissen naar Guatemala voor gesprekken met regeringsleden en de commissie. Minister van Ontwikkelingssamenwerking Erik De Rycke trok onder druk van het Serge Bertencomité 5 miljoen BEF uit om de zaak van de Belgen bij de commissie in te dienen en te verdedigen. De familie kon er ter plaatse spreken met een onderwijzeres die Walter verzorgde nadat hij was neergekogeld. *'Zij vertelde ons dat ze Walter zag liggen, hij bloedde heel hevig aan schouders en rug. Ondertussen zag ze een leger jeep weggrijden zonder nummerplaat. Uitvoerder van de aanslag waren paramilitairen, met de hulp van de zoon van de plaatselijke koster die net als de burgemeester een spion was van het leger. Ondertussen zijn al die betrokkenen door het leger uit de weg geruimd, wellicht om te voorkomen dat ze zouden praten'*, vertelde zijn zuster Frieda in de krant. Ze voegde er nog aan toe: *'Helemaal gerust voelde ik me de laatste dagen niet. Bij het bezoek aan het kerkhof had ik de indruk dat we werden gevolgd. Maar ik ben van plan om door te gaan en naar Guatemala terug te keren tot de zaak helemaal is uitgespit en de verantwoordelijken gestraft.'*

⁴ Zie: http://en.wikipedia.org/wiki/Historical_Clarification_Commission, met talrijke verwijzingen naar andere relevante bronnen en publicaties.

Het rapport van de Waarheidscommissie besloot, op basis onder meer van een gedeclasseerd document van de Verenigde Staten, uiteindelijk dat Walter Voordeckers het slachtoffer werd van agenten van de staat of van een gewapende groep die door de staat werd gesteund of getolereerd. Tevens werd aangeklaagd dat de Guatemalteekse autoriteiten hun plicht verzuimden op het vlak van onderzoek en bestraffen van deze feiten. En hier bleef het niet bij. In september 2005 vertrok een officiële Rogatoire Commissie van het ministerie van Justitie naar Guatemala om er de 25 jaar oude moord en de verdwijning van zijn confrater Serge Berten te onderzoeken. De speurders gingen er enkele getuigen verhoren en officiële documenten over de moord inkijken.

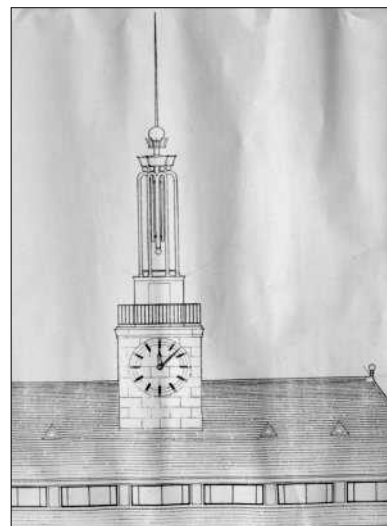
En Walter werd ook in België niet vergeten. In 1995 verscheen in Turnhout op initiatief van de Stedelijke Adviesraad voor Ontwikkelingssamenwerking de *Guatemalakraant*. Een uitgave ter herdenking van de moord op Walter Voordeckers op 12 mei 1980, met daarin artikels over Walter en de toestand in Guatemala. In 2000 droeg de Belgische bisschoppenconferentie hem voor als martelaar. In 2005, naar aanleiding van de 25ste verjaardag van de moord, werd hij postuum ereburger van Turnhout en vond tijdens de maand mei in de Warande een expo plaats over zijn leven en werk. In de Middelaeskerk had een herdenkingsplechtigheid plaats. In mei 2010 was het gerechtelijk onderzoek 30 jaar na datum nog steeds niet afgerond. Familie en sympathisanten van Walter hebben in oktober 2001 samen met de familie van andere vermoorde scheutisten (onder andere Serge Berten) de vzw Guatebelga⁵ opgericht om 'de mensenrechten te verbeteren in het verre Guatemala waar scheutisten uiteindelijk hun leven hebben gelaten in hun strijd tegen het onrecht dat de armen daar werd aangedaan. We hopen dat we ooit de échte toedracht mogen weten. We willen de hoop nog niet opgeven. We hebben er ook nog geen enkel moment aan gedacht om alles maar te laten zoals het is', vertelde Frie Voordeckers in de *Gazet Van Antwerpen*.

Tekst: Sam Van Clemen
foto's eigendom van Frie Voordeckers

Voor een uitgebreid overzicht van de geraadpleegde bronnen en literatuur, neem contact op met sam@samvanclemen.be

⁵ Website: www.guatebelga.be. De statuten ervan verschenen in het Staatsblad op 15 januari 2002.

Waar zijn de kroon en de bol gebleven ?

In 1950 organiseerde het gemeentebestuur van Turnhout een wedstrijd onder architecten voor het bouwen van een nieuw stadhuis op de Grote Markt. De architecten Dumont en Patoux kwamen als winnaars uit de bus. Hun voorontwerp toonde een toren in het midden van het gebouw waartegen een uurwerk moest komen. Op de toren stond een groot sieralement met bovenaan een kroon en bol en een grote piek.

Uit het Aankondigingsblad van 26 november 1960 (Met dank aan Sam Van Clemen) :

“Heden woensdag voormiddag werd onder grote belangstelling de torenspits op het nieuwe stadhuis geplaatst. Rond 9 uur werd het gevaarte, liggend op een speciale aanhangwagen, naar de Markt getrokken en nadien met de machtige hijskraan, 40 meter hoogte, recht gezet. Deze torenspits is vervaardigd in brons, heeft een doormeter van 1,62 meter, een hoogte van 11,50 meter en weegt 1120 kilo. Hij is omgeven door stalen gemetalliseerde buizen, bollen en sierwerken zijn met de hand geslagen in plaat van 3 millimeter dikte. Deze torenspits is volledig gemaakt en gemonteerd in de werkhuizen der firma “Metaalconstructie Ch. Mariën” te Turnhout.

Terwijl de vaklui de torenspits op een eenvoudige maar vakkundige manier aan de hijskraan vastmaakten, groeide de officiële publieke belangstelling gedurig aan. Om kwart over 10 uur, zette het mechanisme van de kraan zich in beweging en de torenspits steeg langzaam, zonder schok of schoot, in de hoogte, juist alsof een ballon het luchtruim inging. Hoog in de lucht beschreef de kraanarm een halve cirkel en bracht de torenspits juist boven zijn fondamente, waar verschillende werklieden gereed stonden hem op zijn juiste plaats aan de stevig gevestigde bouten vast te schroeven. Om half elf - op een kwartuur tijds - was het machtige werk verricht en was als een bekroning voor de huidige technische uitrustingen.”

Tot slot van de feestelijkheden “Turnhout 750 jaar Stad Vrijheid” op 24 september 1961 zouden Prinses Albert en Prinses Paola de inhuldiging van het nieuwe stadhuis bijwonen. Uit een artikel dat op 23 september 1961 verscheen in het Aankondigingsblad : “In open wagen gaat het dan naar de markt waar ze rond 12.30 u. zullen toekomen.”

Fotograaf Jan Römer maakte een foto van de “open wagen” vanuit de St. Pieterskerk. Hierop is te zien dat het torenuurwerk niet werd aangebracht maar dat wel het sierelement met kroon, bol en piek werden opgericht.

Ergens in de jaren '70 of begin jaren '80 van de vorige eeuw kwam men tot de vaststelling dat de spits begon te wankelen en te hellen en dat er een gevaar tot instorten was. In plaats van de constructie te herstellen heeft men ze eenvoudig

verwijderd en vervangen door een antenne voor de politie.

Kroon, bol en piek werden van het gebouw verwijderd en overgebracht naar het stadsmagazijn. Dit bevond zich oorspronkelijk aan de Guldensporenlei. Het magazijn verhuisde later naar de verlaten gebouwen van ETAF aan de Steenweg op Oosthoven om nadien definitief gevestigd te worden aan de Everdongenlaan. De kroon, de bol en de piek zijn tijdens één van deze verhuizingen achtergebleven. Spijtig ...

Oproep aan het schepencollege : Zorg ervoor dat in het cultuurjaar 2012 een nieuwe kroon, bol en piek op het Stadhuis prijken!

Mon Römer

Nieuwsbrief Taxandria 1, 2011

9 Mei 1944 - Bommenwerpers storten neer in Arendonk en in Gierle. - Amerikaans “Schoppen” in de buurt van Turnhout neergeschoten door twaalfvoudige Duitse “Aas”

Als voorbereiding op de landing in Normandië (Operatie Overlord van 6 juni 1944 – D-day) werden door de geallieerde legers verschillende bombardementsopdrachten uitgevoerd op zowel tactische als strategische doelen. Deze werden 's nachts door het Britse Bomber command van de RAF (Royal Air Force) en bij dag door de Bombardement Groups van het 8th USAAF “The Mighty Eight” (United States Army Air Forces) uitgevoerd. Deze bommenwerpers vertrokken vanuit verschillende vliegvelden in het Verenigd Koninkrijk.

In 1944 stond de 8th USAAF onder bevel van *Luitenant Generaal Jimmy Doolittle*, meest bekend van zijn gedurfde aanval, met 16 North American “Mitchell” B 25 middelzware bommenwerpers, vanaf een vliegdekschip USS HORNET CV-8, tegen Tokio Japan op 18 april 1942. De strategische planning van USAAF werd uitgevoerd door *Luitenant Generaal Carl Spaatz*. Om de geplande strategie uit te voeren was de 8th USAAF georganiseerd in Divisions, die dan weer onderverdeeld waren in Wings die elk uit Groups bestonden. Een Group bestond meestal uit een viertal Squadrons (=smaldeel). Het aantal vliegtuigen waarover een Bombardement Group beschikte was 45 voor de “Very Heavy” Groups. Een USAAF Bombardement Group “Heavy” had de beschikking over 72 vliegtuigen. De andere Groups (“Medium” en “Light”) hadden 96 vliegtuigen.

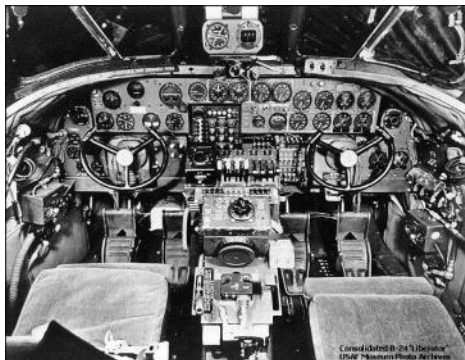

Op 9 mei 1944 werden 2 smaldelen van de 453th Bombardement Group (Heavy) van de 2de “Combat Bombardement Wing”, die deel uitmaakte van de 2de Bombardment Division (Heavy), aangeduid om met een totale

lading van 986 bommen van 100 pond de nachtijacht basis Florennes in België aan te vallen. Ook werd op diezelfde dag het 787th Bombardment Squadron "The Spades" (= De Schoppen, zie embleem hiernaast) van de 466th Bombardment Group (Heavy) "The Flying Deck" (= Het vliegend kaartspel) van de 96th Combat Bombardement Wing uitgestuurd. Het 787th Bombardement Squadron (Heavy) had de opdracht om de nachtijacht basis van Sint Truiden in België te bombarderen.

Beide Bombardement Groups vlogen met de Consolidated Vultee B-24H "Liberator" zware lange afstand bommenwerpers. De B-24 bommenwerper was vijf jaar later dan de B-17 "Flying Fortress" ontworpen maar zijn prestaties waren niet echt beter. Het toestel was voor de gemiddelde piloot heel moeilijk te besturen. Het was het meest complexe en bovendien het duurste gevechtsvliegtuig van zijn tijd. Nochtans werden er meer B-24 bommenwerpers gebouwd dan eender welk ander type van Amerikaanse vliegtuigen. Een totaal aantal van 19203 toestellen werd gebouwd (totaal van alle versies).

De vliegtuigen van de 453th Bombardement Group (Heavy) vertrokken in 's morgens vanuit het vliegveld "Old Buckenham" in de buurt van "Norwich" (VK) naar Florennes. Om 9hr51 werd 7 km ten oosten van Turnhout, het op 20.000 voet hoogte vliegende toestel met staartnummer **42-52186** en rompnummer **H6?** van het 735th Bombardement Squadron, welk uiterst rechts in de bovenste formatie vloog, door een Duits eenmotorig Focke-Wulf 190A jachtvliegtuig beschoten. Dit bombardement squadron gebruikte de radio "call sign" (= identificatie in radio verkeer) "Bowfinch" en het moto "Attack and Destroy" (= Val aan en vernietig) en had op de staart de letter **J** in een cirkel. De B-24 ontplofte en dook, verticaal en rond zijn as tollend, naar beneden om in de buurt van "Brug 6" in Arendonk neer te storten. Van de tienkoppige bemanning konden slechts vijf bemanningsleden zich met hun valscherp redden. Ze werden echter onmiddellijk door Duitse soldaten

gevangen genomen. De 23 andere toestellen van de 453th BG konden hun basis terug bereiken na de opdracht.

B-24 van 392th Bombardent Group (Heavy) met D in cirkel.

De bemanning van dit ongelukkige bombardementstoestel bestond uit:

1. De piloot *2Lt Edward J. Perro*, stamnummer O-735813, werd bij het exploderen van zijn vliegtuig naar buiten geslingerd en kon zich met zijn valscherp redden maar op 14 mei in gevangenschap naar de Auswertestelle West in "Oberursel" (Hessen) gevoerd en van daar naar Stalag Luft 3 (Gevangenkamp voor luchtmacht personeel) in Sagan (Żagan) in Polen en later naar Nuremberg-Langwasser in Bayern.
2. De copiloot *2Lt Chris W. Christensen*, stamnummer O-748363, was gekwetst maar kon zich eveneens met zijn valscherp via het bommenluik redden. Hij werd samen met de andere gekwetste bemanningsleden naar een Duits hospitaal in Antwerpen gevoerd en na verzorging in dezelfde kampen als zijn piloot gevoerd.
3. De navigator *2Lt Robert N.M.I. Hall Jr.*, stamnummer O-814300 kon het toestel niet verlaten en werd gedood. Zijn verminkte overblijfselen werden geïdentificeerd door de copiloot toen ze op dezelfde vrachtwagen lagen waarmee hij en de andere gekwetsten naar Antwerpen werden gevoerd. *2Lt Hall* werd in Deurne door de Duitsers begraven in graf nr. 150. Na de oorlog werd hij herbegraven in het Amerikaans oorlogskerkhof in Neupré in de provincie Luik. (vak D, rij 6, graf 30). Aan *2Lt Robert Hall* werden nog het Distinguished Flying Cross, de Air Medal en het Purple Heart onderscheidingen toegekend.
4. De bommenrichter *2Lt Herman A. Neeck*, stamnummer O-690811, kon zich met zijn valscherp redden. Hij werd in dezelfde krijgsgevangen kampen als zijn piloot en copiloot gevangen gezet.
5. De radio bediener *T/Sgt (Technical Sergeant = 1ste Sergeant chef) Thomas H. Morgan Jr.*, stamnummer 34504322, kon het vliegtuig niet verlaten en stierf in het wrak. Hij werd ook op 12 mei door de Duitsers

begraven in graf 147 van Deurne. Na de oorlog werd hij herbegraven in Neupré (vak B, rij 40, graf 50). Aan *T/Sgt Thomas Morgan* werden de Air Medal en het Purple Heart onderscheidingen toegekend.

6. De staartschutter *S/Sgt (Staf Sergeant = Sergeant) Roy H. Weidlich*, stamnummer 12049894, bevond zich nog in de staartkoepel van het wrak. Zijn verminkt lichaam werd eveneens op 12 mei in Deurne door de Duitsers begraven in graf nr. 148. *S/Sgt Roy Weidlich* was een onbekende voor de rest van de bemanning van dit toestel. Hij verving voor deze vlucht *Sgt Norman Watson L.*, stamnummer 18180186 uit Dallas, Texas. *S/Sgt Weidlich* had reeds 17 bombardementsopdrachten achter de rug terwijl de andere bemanningsleden er slechts 8 hadden uitgevoerd.
7. De schutter in de buikkoepel *Sgt James R. Grant* stamnummer 37240043, redde zich met zijn valschermscherm maar was aan de rechter knie gekwetst. Na verzorging in het hospitaal door de Duitsers werd hij in Stalag Luft 4 in Gross-Tychow (Tychovo) in Polen gevangen gezet.
8. De schutter in de dakkoepel, tevens boordtechniker, *T/Sgt William G. Martin*, stamnummer 3556471, zat nog in zijn koepel van het wrak. Hij werd door de bombardeer *2Lt Neeck* geïdentificeerd want *T/Sgt William Martin* droeg zijn "dogtags" (militaire dubbele identificatieplaatjes) niet. De Duitsers begroeven *T/Sgt William Martin* in Deurne in graf 151 terzelfder tijd als de rest van de gesneuvelde bemanningsleden.
9. De schutter aan de rechterkant in de romp, *S/Sgt Kenneth E. Norwood* stamnummer 39694406, kon zich met zijn valschermscherm redden via het zijluik en landde bijna bewusteloos naast de *Sgt. Grant* en werd ook eerst samen met de andere gekwetsten naar het hospitaal gevoerd. Het is niet duidelijk naar welk krijgsgevangenen kamp hij gevoerd werd.
10. De schutter aan de linkerkant in de romp, *S/Sgt Walter Thomas Jr.* stamnummer 19011555, bleef in het wrak en zijn verminkt lichaam werd door de Duitsers te Deurne begraven in graf 149.

Dezelfde morgen was vanuit de basis "Attlebridge", in de buurt van "Norfolk" (VK), de B-24H, met staartnummer **42-52584** met rompnummer **BL?** en op het staartvlak de letter **L** in een cirkel van het 466th Bombardement Group (Heavy), 787st bombardement squadron, naar het vliegveld van Sint Truiden opgestegen (volgens het MACR 4803 = Missing Aircraft Report). Dit bombardement squadron gebruikte voor zijn radioverkeer de "callsign" "Behead" (= "Onthoofd") en volgde een koers van 140°.

Om 9hr57 had dit vliegtuig, bestuurd door *1Lt (1ste Luitenant=Luitenant) Warren Allender*, op 20.000 voet hoogte 7 km Zuid-Zuid-Oost van Turnhout, eveneens een fatale ontmoeting met een Duits éénmotorig Focke-Wulf 190A jachtvliegtuig.

De Focke-Wulf 190A die beide B-24H Liberators neerschoot werd bestuurd door de Staffelfkapitän (= smaldeelbevelhebber) van het 6de Staffel (Smaldeel) van "Slageter" Jagdgeschwader 26 (= 26st Jachtwing), *Lt (Leutnant = Onderluitenant) Adolf Glunz*.

Lt Glunz, met bijnaam "Addi" was van het vliegveld "Cambrai-Sud" in Frankrijk opgestegen en ontmoette in de buurt van Turnhout eerst om 9hr51 de **42-52196**, bestuurd door *2Lt Edward Perro* en schoot dit toestel neer. Zes minuten later, om 9hr57, viel hij de **42-52584**, bestuurd door *Lt Warren Allender*, aan en schoot ook dit toestel neer. Dit tweede toestel werd zijn 60ste erkende overwinning en gaf *Lt Glunz* de status van twaalfvoudige aas. Ook deze B-24H ontplofte in de lucht en stortte neer in Hemeldonk Gierle. Vier bemanningsleden van deze laatste B-24H overleefden dit treffen met *Lt Adolf "Addi" Glunz*.

In het jaarboek 1999 van de heemkundige kring "Norbert De Vrijter" wordt, in het artikel "Tweede Wereldoorlog '40-'45 Gebeurtenissen in Gierle", door Emiel Peeters uitgebreider over deze B24-H met staartnummer **42-52584** en zijn bemanning verteld.

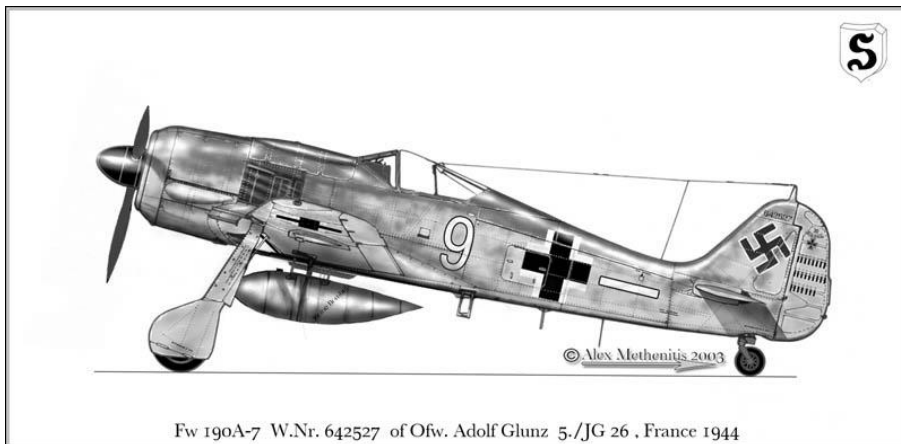
De 8th USAAF zette op 9 mei 1944 een totaal van 797 zware bommenwerpers in.

De 453th Bombardement Group (Heavy) voerde gedurende de oorlog 259 bombardement opdrachten uit waarbij 15.804 ton aan bommen werden afgeworpen. In deze operaties verloor de Group 58 van haar bommenwerpers en 366 bemanningsleden verloren hun leven. Als anekdote kan hier nog aan toegevoegd worden dat **de bekende Amerikaanse film-acteur James Stewart** (1908-1997) gedurende WOII in de

453th Bombardement Group (Heavy) als bevelvoerend piloot vloog en minstens aan 20 bombardement opdrachten deelnam waarvoor hij verschillende onderscheidingen kreeg. James Stewart zou later nog opklimmen tot de graad van Genaal Majoor.

Luitenant Kolonel James "Jimmy" Stewart op de Controle toren van Old Buckenham.

Het éénmotorig Duitse jachtvliegtuig Focke-Wulf 190 (FW-190) "Würger" wordt algemeen aanzien als het beste Duitse met propeller aangedreven jachtvliegtuig. Vanaf zijn verschijning aan het front in 1941 overtrof het al de toenmalige jachtvliegtuigen van de geallieerden. Het was slechts met het verschijnen van de Mark IX van de Supermarine Spitfire dat de Focke-Wulf 190 geëvenaard werd. Latere versies van de Spitfire en ook de Amerikaanse Mustang P-51 overtrofen sommige eigenschappen van de FW-190.

Adolf Glunz werd op 11 juni 1916 in Bresegard (Mecklenburg) geboren. Op 1 September 1939 vervoegde hij de "Luftwaffe" en werd na zijn opleiding tot piloot op 9 november 1940 met de dienstgraad Gefreiter (= korporaal) toegevoegd aan 4/JG 52 (4de Staffel van Jagdgeschwader 52) dat in Böbingen (Rheinland Pfalz) onder was gebracht. Deze eenheid vloog toen met de Messerschmitt BF109E (Emil) éénmotorige jagers. Op 7 mei 1941 haalde hij een Engelse Spitfire neer en slechts 12 dagen later een tweede.

Bevorderd tot Unteroffizier (Uffz = Sergeant) nam hij met 4/JG 52 vanaf juni 1941 deel aan operatie "Barbarossa" (Hitler's inval in Rusland) aan het Oostfront. Aan dit front vernietigde hij op enkele dagen 3 Russische vliegtuigen en twee tanks.

Op 8 juli 1941 vervoegde Uffz Glunz de 4de Staffel van JG26 "Schlageter" dat aan het Westelijke front vloog. Achtereenvolgens werd hij bevorderd tot Feldwebel (= 1ste Sergeant) en Oberfeldwebel (= Sergeant Majoor). In augustus 1943 werd hem, als enige onderofficier van het Geschwader, het "Ritterkreuz" uitgereikt.

Adolph "Addi" Glunz voor zijn FW 190 (Op het richtingsroer van het vliegtuig ziet men het "Ritterkreuz mit Eichenlaub" en

de tekens voor de behaalde overwinningen).

Begin 1944 werd hij bevelhebber (Staffelkapitän) van het 5de Staffel van het "Schlageter" Jagdgeschwader. (JG 26). In maart van dat jaar werd hij dan bevelhebber van het nieuw opgerichte 6de Staffel en bevorderd tot Leutnant (Onderluitenant).

Op 18 maart 1945 kreeg hij de dienstgraad Oberleutnant (Luitenant) en werd hij smaldeelbevelhebber in de pas opgerichte III/EJG 2 (3de groep van het 2de Ergänzungsjagdgeschwader = 2^{de} Vervolmakings jachtwing) in "Lechfeld" (Beieren) in een "Erprobungscommando 262" voor scholing op, de met reactiemotoren aangedreven, Messerschmitt 262 "Schwalbe" (Zwaluw) jachtvliegtuigen. De laatste oorlogsm maand werd hij verplaatst naar JG 7 (7de Jagdgeschwader).

Adolf "Addi" Glunz heeft in zijn oorlogsopdrachten 71 geallieerde toestellen neergeschoten (waarvan 31 van USAAF). Bovendien werden er nog 10 onbevestigde overwinningen aan hem toegeschreven. Hij moet een goed jachtpiloot geweest zijn daar hij in geen van zijn 574 oorlogsopdrachten, waarvan 238 luchtgevechten, gewond is geraakt. Zijn hoogste onderscheiding was het "Ritterkreuz mit Eichenlauf" dat hem uitgereikt werd op 24 juni 1944. Hij overleed op 1 augustus 2002, nadat hij in 1986 werd getroffen door de ziekte van Parkinson.

Met zijn 71 bevestigde overwinningen was *OLt Glunz* echter niet de Duitse piloot die het meeste overwinningen in WOII behaalde. Hij bekleedt slechts de 16de plaats in deze palmares. Hij wordt voorafgegaan door 15 andere piloten waarvan *Hauptman* (= Kapitein) *Erich "Bubi" Hartmann*, "*De Zwarte Duivel van de Oekraïne*", die vooral aan het Oostfront in JG 52 en JG 53 actief was, met 352 overwinningen de hoogste plaats bekleedt.

Van JG 26 was de bekende *GenLt Adolf "Dolfie" Galland* (General Leutnant = Generaal Majoor) de piloot die het hoogste aantal overwinningen toegekend kreeg. Deze piloot vloog achtereenvolgens in JG 27, JG 26 en JV 44 (Jagdverband 44 een eenheid waar "Aas" piloten tezamen werden gebracht op het einde van de oorlog) en behaalde 103 bevestigde overwinningen. Nochtans kende JG 26 ook verliezen. In de maand mei 1944 waarin de B-24H boven Turnhout werden neergeschoten verloor II/J 26 (2de Groep bestond uit 4 smaldelen) alleen al 13 van zijn FW-190 jachtvliegtuigen door geallieerde acties. Dit verlies ging in stijgende lijn. Een maand later verloor de groep er 28 en in augustus 33.

Het hoge aantal overwinningen dat de Duitse "Aas" piloten behaalden steekt sterk af tegen het lagere aantal dat de geallieerde vliegers behaalden. De titel van "Aas" werd toegekend als een piloot 5 bevestigde overwinningen had behaald.

De meest succesvolle RAF Spitfire piloot was *James E. Johnson "Johnnie"* (die later AVM = Air Vice Marshal = Generaal Majoor in de RAF werd). Deze RAF "Aas" behaalde 38 overwinningen op vernietigde vliegtuigen, daarenboven nog 3 niet bevestigde overwinningen en verder beschadigde hij nog 10 vijandelijke vliegtuigen.

Voor de USAAF stond *Majoor Richard Bong*, met 40 overwinningen op Japanse vliegtuigen, aan het hoofd van de lijst.

Om de lijst van meest succesvolle piloten volledig te maken moeten *Ivan Nikitovitch Kozhidub "Ivan de Verschrikkelijke"* (later Maarschalk van de luchtmacht) de Russische piloot met 62 overwinningen en de op 25 oktober 1944 gesneuvelde, Japanse *Nitto Heiso Hiroyoshi Nishizawa "Duivel van Rabaul"* (Nitto Heiso = Adjudant), met 87 vernielde en 36 beschadigde vijanden eveneens vermeld worden.

Het zou fout zijn om uit het hoger aantal overwinningen af te leiden dat de Duitse piloten veel betere piloten waren dan b.v. de jachtpiloten van de RAF. Er zijn veel factoren, ook materiele, die een invloed hebben op dit aantal. Eén van de hoofdredenen was o.a. het verschil tussen Luftwaffe en RAF en USAAF inzake het inzetbeleid van hun piloten. In tegenstelling met de Luftwaffe pasten de RAF en USAAF een rotatiesysteem met de piloten toe. Bij de Luftwaffe bleven de piloten ononderbroken aan het front in dienst en werden ingezet in een groot aantal oorlogsopdrachten (b.v. *Hptm "Bubbi" Hartmann* vloog 1546 inzetten), terwijl de RAF de ervaren jachtpiloten van het front terugtrok om jongere piloten op te leiden in schoolsmaldelen of naar andere functies op de grond zoals deze van luchtcontroller of van stafofficier.

Het hoge aantal behaalde overwinningen aan het Oostfront door de Duitse Luftwaffe jachtpiloten is ook het gevolg van de nabijheid van front en hun vliegbasis. Door de korte vliegtijd konden ze 3 tot 4 maal per dag ingezet worden. Bovendien gaf *Stalin* de voorkeur aan het inzetten van grote aantallen, meestal met niet voldoende opgeleide piloten, die daarom een gemakkelijke prooi waren voor de veel meer ervaren Luftwaffe jagers.

Om echter alle oorzaken van het hoger aantal overwinningen van de Luftwaffe "Azen" te verklaren zou een meer uitgebreide studie nodig zijn.

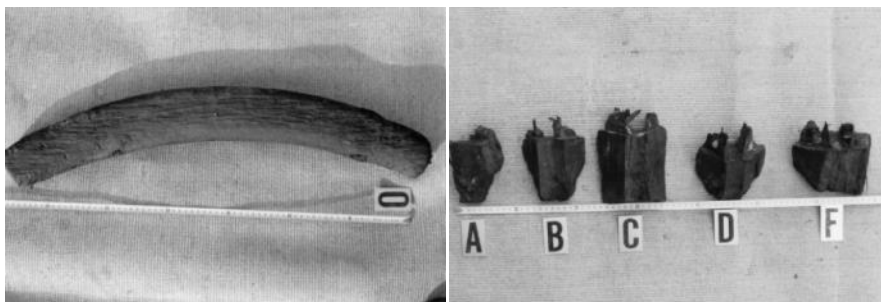
Jozef Van Troy, Cdt. v/h Vlw. Ing. b.d.

Het herrezen Kastelse karrewiel

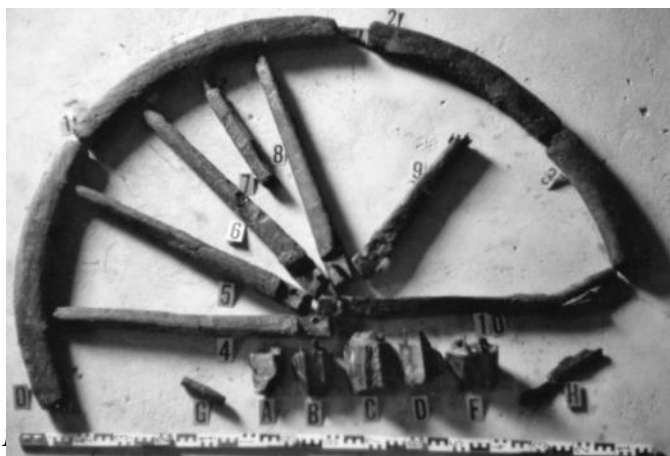
Bij rioleringswerken naast de kerk te Kasterlee, aan de aansluiting met de Lichtaartsebaan, werden in april 1979 onderdelen van een houten karrewiel gevonden. Paul Louis Borghs, een gepensioneerde rijkswachter van Kasterlee, werd op 24 april 1979 daarvan op de hoogte gesteld. Hij recupereerde de brokstukken en bezorgde mij die. Volgens hem waren zij van uit een diepte van 4 à 5 meter naar boven gehaald. Blijkbaar vormde het karrewiel de bodem van een oude waterput.

Om deze archeologica voorlopig veilig te stellen legde ik ze in een met koud water gevulde bad, waaraan ik ontsmettingsstof (*dettol*) toevoegde. Dit voldeed blijkbaar. Op 26 juli 1979 trok ik daarvan foto's en nam er de afmetingen van.

Zoals blijkt uit die foto's verkeerde het voor circa ½ bewaarde karrewiel in vrij goede toestand, dank zij het vochtige, kleiachtige milieu waaruit het vandaan kwam.

Velg O, naaf en karrewiel.

In plasticen zakken gestoken werden de onderdelen door onze toenmalige stadsarchivaris Harry de Kok ter conservering toevertrouwd aan het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, Jubelpark, Brussel.

Dank zij mevrouw Karlien De Voecht, beleidsadviseur behoud en beheer bij Tram 41, kon ik op 10 december 2010 het karrewiel in de reserve van het Taxandria Museum (Nationaal Museum van de Speelkaart), bekijken.

Blijkbaar valt de toestand best mee en schijnt de door het K. I. K. toegepaste conservering efficiënt te zijn. Volgens wat Karlien De Voecht vernam werden de onderdelen van het karrewiel behandeld door onderdompeling in een waterige polyethyleenglycol 4000 oplossing bij kamertemperatuur.

Wij namen foto's van een velg en van een stuk van de naaf. Eerstkomend zal met medewerking van Tram 41 het dossier met meerdere foto's worden aangevuld.

Velg O

Naafstuk B

Mevrouw De Voecht zal contact opnemen met het K. I. K met het oog op de mededeling van het conserveringsdossier.

Het bijzondere kenmerk van het wiel is dat de buitenranden van de velgen afgerond zijn (zoals fietsbanden!) zodat daaraan geen ijzeren banden konden vastgemaakt worden.

Volgens gegevens in mijn bezit is er vergelijkingsmateriaal te Brugge (Sint Andries) en te Eindhoven, waaromtrent ik nog nadere details moet inwinnen.

Over het karrewiel van Kasterlee zal later een uitgebreider verslag voor ons jaarboek kunnen worden opgesteld.

Merksplas, 11 december 2010,
Jacques Boone

Even opfrissen: 25, 50, 75, 100, ... jaar geleden

- 750 jaar geleden: Hendrik III laat bij zijn dood (Leuven, 28 februari 1261) enkel minderjarige kinderen na, terwijl zijn oudste zoon en wettige opvolger, Hendrik, wegens zwakzinnigheid niet geschikt blijkt te zijn om hertog te worden. De hertogelijke weduwe Aleidis vervangt Hendrik door de jongere en beloftevolle Jan I, die regeert van 1267 tot 1294.
- 700 jaar geleden in 1311, wordt de Turnhoutse markt verkozen als vergaderplaats van Engelsen, Oosterlingen, Lombarden en Nederlanders om over de wolstapel te spreken.
- Op 17 januari 1461 begunstigt Filips de Goede de collegiale kerk met een vierde van de boeten opgelegd aan degenen die men zou betrappen op het schenden van de houtplanterijen.
- In 1511 sterft Andreas Roes. In zijn testament nodigt hij alle geestelijken van de Sint-Pieterskerk uit om op de dag van zijn begrafenis bij de notaris Pieter Pistor het middagmaal te komen nuttigen. Al de schepenen en andere overheden van Turnhout eten op zijn kosten in het stadhuis. Alle tijkbazen (waarschijnlijk was hij zelf ook tijkbaas geweest) die zijn begrafenis bijwonen mogen met familie, burens en vrienden gaan dineren. Dit grote feest wordt volledig betaald door Roes.
- Vanaf 1611 maakt Turnhout deel uit van het landdecanaat Hoogstraten.
- In 1636 werd een nieuwe communiebank in de Sint-Pieterskerk geplaatst.
- 225 jaar geleden, in 1786, wordt in het Turnhoutse begijnhof een calvarie opgericht. Het is een halfcirkelvormig, grijs geschilderd monumentje, overluifeld met glas en metaal, met een uitbouw onder een zinken zadeldakje en het chronogram "o CrUX In CoeLUM DUX". Onderaan is er een nis met een gepolychromeerd, houten

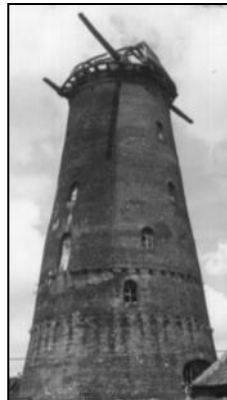

beeld van Maria Magdalena; hierboven een cirkelvormige, gepolychromeerde houten medaillon met buste van de Goede Herder en een bekronend houten kruisbeeld

(bron: <http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/11870>)

- In 1786 wordt de Lokerenmolen door een brand vernield. Er komt een nieuwe, in steen gebouwde molen, in de plaats. Aanemer is Martinus Geens, met een bod van 3.800 gulden. Cornelis van Gansen staat in voor de bouw van de steenovens. Hij is ook verantwoordelijk voor het vormen en bakken van de brikken. De laatste oven kareelsteen wordt gestookt op 30 augustus 1787. Daarvoor wordt de som van 180 gulden betaald. Er worden 35 tonnen bier gedronken, 63 potten Diesters bier en voor bijna 8 gulden aan jenever. Uit de rekeningen blijkt dat heel wat inwoners, zowel mannen als vrouwen, aan de bouw een inkomen hebben gehad.
- In 1786 wordt ook de huidige stenen Goormolen gebouwd. (zie <http://users.telenet.be/vzwgoormolen>)

Lokerenmolen (links), Goormolen (rechts)

- 200 jaar geleden, in 1811 wordt Pieter de Nef secretaris van de kerkfabriek van de Sint-Pieterskerk.
Bron afbeelding: www.kikirpa.be
- In 1836, 175 jaar geleden, wordt Sint-Bavo een afzonderlijke parochie.
- In hetzelfde jaar beginnen Glenisson en Van Genechten hun eerste papierfabriek in de Hofpoort.
- In 1886, 125 jaar geleden heeft Brepols 269 werklieden in dienst: 160 ouder dan 21 jaar, 33 van 16 tot 21 jaar, 51 van 12 tot 16 jaar en 25 van 9 tot 12 jaar.

In 1911 wordt het privébedrijf Brepols omgevormd tot de 'N.V. Etablissements Brepols'. Het werk wordt verdeeld over drie fabrieken: de drukkerij en het bindatelier voor boeken, de drukkerij voor speelkaarten en fantasiepapier en de fabriek voor behangpapier.

- 100 jaar geleden, in 1911 beschrijft de witheer en volkspredikant Xaveer Lodewijk Adriaensen, alias Arie Sanden in zijn satirisch boek Een wereldje, het plaatsje Freybosch dat voor Turnhout staat, en waar de werklieden te weinig verdienen om te leven en te veel om te sterven. Ze worden uitbetaald in koffie en rijst. Dat ironie en bittere ernst soms nauwelijks van elkaar te onderscheiden zijn getuigt zijn slotzin: "De sterfgevallen in straatjes, poortjes,

steegjes en achterbuurten, met hun ongezonde huizen, waterlopen en andere nesten van pestilentie zijn uiterst zeldzaam om de doodeenvoudige reden dat de bewoners bijna alle in 't gasthuis overlijden."

(zie S. Brijns, Korrels in Gods grote zandbak en L. Huet, Turnhout, onverwachte schrijvers over een kleine stad)

- In 1911 werd op de Graat-akker nr. 9 het herenhuis de Somer in eclectische, neoclassicistische stijl gebouwd naar een ontwerp van architect J. De Vroey uit Berchem.

S.A.T., Bouw., 1911, doss. 73

- Daarnaast, op nr.11 werd in hetzelfde jaar eveneens een halfvrijstaand herenhuis gebouwd, het vroegere woonhuis van de kinderen Dierckx de Casterlé. Vanaf begin jaren 1960 bevindt zich hier het Natuurhistorisch en ornithologisch Museum de Wielewaal. De architect is J. De Vroey
<http://inventaris.vioe.be> doss.3221

- Op 3 maart 1911 overleed E.H. Emile Glénisson, aalmoezenier van het Sint-Victor.
- In het zelfde jaar wordt de 'St.-Elisabethbond' opgericht, een afdeling van de Derde Orde van St. Franciscus, vanaf ca 1925 'verplegersbond' genoemd. De leden, allemaal juffrouwen, volgen gedurende twee jaar lessen in verpleegkunde. De 'juffrouwen van goede werken' verzorgen zieken en gaan ook doden afleggen.
- Frans du Four wordt in 1911 in de adelstand verheven.

- In 1911 zijn er in totaal drieëntwintig begijnen op het Turnhoutse hof.
- 75 jaar geleden, in 1936 werd de Pieter de Nefstraat aangelegd.

- In 1936 overleden o.a. zuster Maria Angelina (Anna Dierckx), claris op 16 februari, E.H. Constant Fransen, oud-onderpastoor H. Hart op 5 maart, zuster Maria Cleiphas (Elisa Pas), kanunnikes van het Heilig Graf op 12 maart en Aimé Misonne, erevoorzitter Rechtbank van Eerste Aanleg op 20 maart.
- 50 jaar geleden, in 1961, werd de Zondagse school op de Grote Markt aan de stad overgedragen en afgebroken.
- Op 10 januari 1986 werd E.H. Karel D Voght aangesteld als streekvicaris voor de Kempen
- Op 1 maart 1986 werd de Warandeschouwburg heropend.

Willy Van Sprengel en Bert Hendrickx

Turnhoutse archieven in de kijker

Het Stadsarchief Turnhout bewaart een kleine maar rijke collectie archieven. Het gaat om de archieven van de stedelijke instellingen, die teruggaan tot 1262 (!), de historische archieven van het OCMW en van kerkelijke instellingen die in bewaring werden gegeven aan de stad, maar ook om zeer uiteenlopende documenten van lokale notarissen (17^e-18^e eeuw), gilden (17^e-18^e eeuw), bedrijven, verenigingen en personen (19^e-20^e eeuw). Al bij al uniek materiaal en een schat aan informatie voor (amateur-) historici, studenten en heemkundigen die onderzoek willen doen naar onze stad en onze regio. Helaas is het momenteel erg moeilijk zoeken in deze archieven door een gebrek aan inventarissen en andere wetenschappelijke toegangen. Bezoekers vinden momenteel slechts een gedeeltelijk overzicht van deelarchieven, reeksen en documenten in de inventaris van het stedelijk archief van P.J. Heuvelmans uit 1838 (!), een beknopt archievenoverzicht op de website (www.tram41.be > Stadsarchief) en de Turnhoutse privéarchieven opgenomen in de online Archiefbank (www.archiefbank.be). Veel informatie blijft dan ook onbekend en ongekend.

Vanaf 2011 zal hierin verandering komen. Het afgelopen jaar is er werk gemaakt van de selectie en algemene ordening van de aanwezige archieven. Zo werden historische documenten die zich nog op de zolder van het stadhuis bevonden, waaronder 17^e-eeuwse processtukken, overgebracht naar het archiefdepot. Bijna 100 meter archief van na 1950 werd vernietigd, op basis van de selectielijsten van het Rijksarchief voor gemeenten. Op die manier kon in het depot plaats worden vrijgemaakt voor nieuwe aanwinsten. Ook werd gestart met de eerste wetenschappelijke inventarissen: Johan De Reu inventariseerde het omvangrijke archief van het Sint-Pieterskapittel (1361-1852) in het kader van zijn opleiding Archivistiek, vrijwilliger Sam Van Clemen dat van de Turnhoutse gemeentepolitie (1804-1957). Deze inventarissen zullen als PDF worden gepubliceerd op de website van het Stadsarchief zodat ze voor iedereen toegankelijk zijn. In de loop van 2011 hopen we deze inventarissen en het algemene archievenoverzicht te publiceren in een online catalogus, naar analogie met de bestaande bibliotheekcatalogus. Op die manier zal het mogelijk zijn om met één zoekterm alle archiefmateriaal te doorzoeken.

Welk beter middel dan "Taxandria Nieuws" om deze eerste wetenschappelijke inventarissen aan het Turnhoutse publiek voor te stellen! In de nieuwe rubriek "Turnhoutse archieven in de kijker" beschrijven de auteurs niet alleen kort de geschiedenis van de instelling die het archief heeft gevormd, maar ook de inhoud van het archief en de mogelijkheden die het biedt voor onderzoek.

Wil je zelf meewerken aan de ordening en inventarisatie van tot nu toe onbekende archiefreeksen? Aarzel dan niet om contact op te nemen met de stadsarchivaris.

Bart Sas

Bart.sas@turnhout.be 014 44 33 98

Archief in de kijker: het archief van het St.-Pieterskapittel van Turnhout

Het Turnhoutse verleden, zowel dichtbij als veraf, is ons bekend aan de hand van bronnen. Die bronnen zijn erg divers van aard: zo kan het gaan om materiële overblijfselen of om schriftelijke bronnen. Bij de bewaring van de schriftelijke bronnen speelt het stadsarchief een belangrijke rol. Door de jaren en zelfs eeuwen heen is in Turnhout een erg uiteenlopende verzameling schriftelijk bronnenmateriaal ontstaan, gevormd door verschillende archiefvormers. Een groot deel van dat materiaal bevindt zich nu in de kelder van het stadhuis. Het depot van het stadsarchief bevat kranten, brieven, oorkonden, rekeningen, procesdossiers, parochieregisters, enzovoort, daterend van 1262 tot...gisteren.

Die bonte verzameling van papier en perkament moet echter beheerd worden. Dat is geen nieuw besef. De eerste Turnhoutse stadsarchivaris, P. J. Heuvelmans, maakte in de jaren 1837-1838 een 'inventaris der boeken en archieven welke zich bevinden in de geheyme kamer den stadhuyze van Turnhout'. In feite gaat het slechts om een lijst. Na Heuvelmans, wiens werk vandaag nog gebruikt wordt, zijn door de jaren wel een aantal lijsten van de archieven opgesteld door de respectieve stadsarchivariissen, maar er is nog een grote achterstand in het toegankelijk maken van het archiefmateriaal. Eén van de lopende projecten is daarom het maken van inventarissen.

Om een deel van deze achterstand weg te werken heeft ondergetekende tussen november 2009 en november 2010, in het kader van een stage voor de master-na-masteropleiding 'Archivistiek: erf-

goedbeheer en hedendaags documentbeheer', werk gemaakt van een eerste 'moderne' inventaris van één van de aanwezige archieven in het depot van het stadsarchief. Het gaat om het archief van het St.-Pieterskapittel van Turnhout, dat stukken bevat van 1361 tot in de negentiende eeuw. Het was echter volstrekt onduidelijk wat de totale omvang van het archief was, welke soorten stukken voorhanden waren, en hoe en wanneer dit archief in het stadsarchief terecht was gekomen. Vroeger werden de stukken immers in de St.-Pieterskerk bewaard.

De inventaris die tot stand is gekomen bevat drie grote onderdelen: een geschiedenis van de archiefvormer (het St. Pieterskapittel), een geschiedenis van het archief, en de eigenlijke inventaris. Bij het maken van het eerste onderdeel werd aan een aantal zaken aandacht geschonken. In de eerste plaats werd een algemene geschiedenis van het kapittel, die tot dan toe ontbrak, opgesteld. De ons welbekende kanunnik Jansen heeft wel over het kapittel geschreven, maar het beeld dat hij schetste, deels te wijten aan een gebrek aan overzicht op de bronnen, maar vooral aan de manier van geschiedschrijven van zijn tijd, is niet altijd even accuraat. Ook E. Van Autenboer schreef over het kapittel, in de eerste plaats in zijn uitstekende publicatie over de Beeldenstorm, maar dit gaat, jammer genoeg, slechts over een beperkte tijdspanne.⁶ Het was dus zaak om de activiteiten van het kapittel door de eeuwen heen te reconstrueren. Het kapittel werd in 1398 gesticht door hertogin Maria van Gelre, en heeft bestaan tot 1797, toen het door de Franse bezetter opgeheven werd. Een kapittel is een college van geestelijken, (seculiere) kanunniken of koorheren genaamd, die verbonden zijn aan een kathedraal of een kapittelkerk. Kapittels werden vaak opgericht als 'statussymbool' voor lokale machthebbers. Het toonde aan dat men over kapitaal en macht beschikte, en was een manier om een stad meer aanzien te geven. De taak van de Turnhoutse kanunniken, dertien in totaal, was het verzorgen van het koorofficie op gezette tijden. Naast deze hoofdtaak organiseerden de kanunniken het onderwijs in Turnhout en oefenden zij toezicht uit over de verschillende geestelijke instellingen van de stad: gasthuis, begijnhof, klooster van het Heilig Graf, enzovoort. Slechts één van de

⁶ E. VAN AUTENBOER, *Uit de geschiedenis van Turnhout in de 16de eeuw: voorbereiding, uitbarsting en gevolgen van de Beeldenstorm (1566)*, s.l., s.d.

dertien kanunniken, die plebaan genoemd werd, was belast met de zielzorg van de Turnhoutenaars. De invloed van het kapittel op de stad is bijvoorbeeld te zien aan de St.-Pieterskerk, die er nooit had uitgezien zoals nu, indien er geen kanunniken waren geweest. De koorheren waren vaak bij de meest welstellende personen van de stad, en velen onder hen dachten slechts aan één ding: geld. Het (geestelijk) welzijn van de Turnhoutenaars kon hen over het algemeen gestolen worden. De meeste kanunniken waren dan ook weinig geliefd. Naast deze algemene geschiedenis wordt uiteengezet hoe het kapittel was samengesteld, welke de verschillende functies waren, waaruit de inkomsten en uitgaven bestonden, en welke rechten de kanunniken bezaten. Op die manier wordt de functie van de overgeleverde archiefstukken duidelijk.

Deze geestelijke instelling, de belangrijkste die Turnhout gehad heeft, produceerde een omvangrijk archief. Dat werd, zoals gezegd, in de kerk bewaard. In verschillende etappes werden de documenten, die zich soms in bedenkelijke staat bevonden (denk aan schimmel, waterschade, sporen van knaagdieren, opeengepakte stukken,...), naar het stadsarchief overgebracht. Het tweede onderdeel van de inventaris is een poging tot reconstructie van die etappes. Zo blijkt bijvoorbeeld dat de originele ordening, met andere woorden de manier waarop de kanunniken hun archief bewaarden, volledig verloren is gegaan. Het kwam er dus op aan een nieuwe ordening te maken, die zo goed en zo kwaad mogelijk de werking van het kapittel weergaf. Deze ordening is de ruggengraat voor het derde onderdeel, de eigenlijke inventaris.

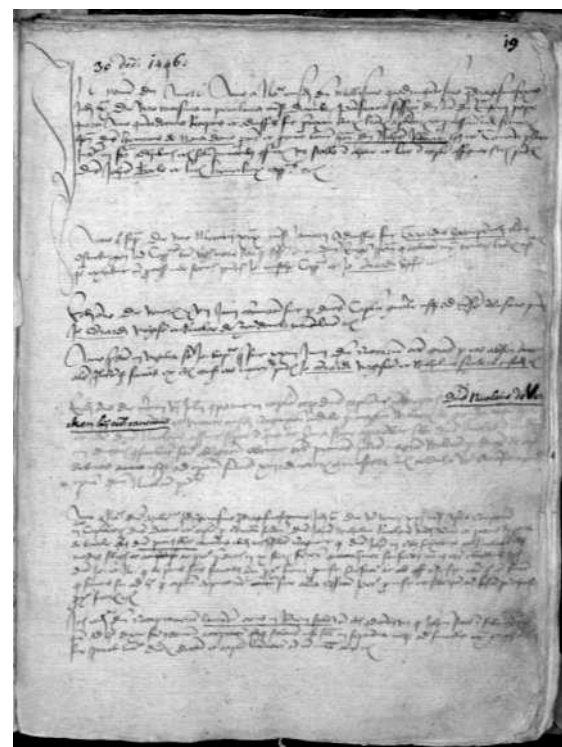
Waaruit bestaat nu het archief? In totaal zijn er 839 nummers, zoals gezegd daterend van 1361 tot in de negentiende eeuw. Sommige nummers bestaan slechts uit één enkel vel papier of perkament, andere zijn zeer omvangrijk. Het merendeel van de stukken, veelal opgesteld in het Nederlands (hoewel het Latijn ook regelmatig werd gebruikt), is financieel van aard. Er is bijvoorbeeld een zeer uitgebreide reeks zogenaamde rentmeestersrekeningen bewaard, van 1549 bijna onafgebroken tot 1786. Hierin staan de verschillende inkomsten en uitgaven per jaar geregistreerd, zodat men zich een beeld kan vormen van de financiële toestand van het kapittel over een lange tijdsperiode. Daarnaast zijn er afzonderlijke rekeningen, manualen, cijsboeken, kwitanties, tiendenboeken, rentebrieven, procesdossiers, enzovoort. Behalve de financiële stukken zijn er dan de documenten die ons toelaten de organisatie van het kapittel te achterhalen. Zij tonen aan hoe het kapittel samengesteld was, welke privileges het bezat en hoe het

Nieuwsbrief Taxandria 1, 2011

de verworven rechten uitoefende. Hier zijn ondermeer de stukken opgenomen die vroeger, in Jansens tijd, als 'topstukken' werden aangeduid. Het gaat om de oorkonden, vaak met zegels in al dan niet goede staat, en de *cartularia*, de registers van de ontvangen oorkonden. Hoewel deze stukken zeker waardevol zijn, zowel qua onderzoekswaarde als esthetisch, vertellen ze eigenlijk weinig over de dagelijkse werking van het kapittel. Immers, een oorkonde waarin Maurits van Oranje het kapittel in bescherming neemt, toont niet meteen aan dat de kanunniken effectief deze bescherming genoten. Er is gelukkig wel bronnenmateriaal bewaard dat ons een uitstekende blik gunt op het reilen en zeilen van het kapittel, afgezien van de vermelde reeks rentmeestersrekeningen. Het gaat om de *acta capituli*, de verslagen van de wekelijkse vergaderingen van het kapittel. Er werd, door een notaris, genoteerd wie aanwezig was, waarover gediscussieerd werd, welke beslissingen genomen werden, wie overtredingen had begaan, enzovoort. Deze *acta*, bewaard van 1423 tot 1797, zijn de werkelijke 'topstukken' van het kapittelarchief.

Alleen zijn ze niet op perkament gesteld, noch voorzien van zegels of vorstelijke kentekens. Ze werden vroeger grotendeels genegeerd –een typisch verschijnsel. Vandaag is de perceptie gelukkig veranderd, en kan het Turnhoutse St.-Pieterskapittel in al haar aspecten bestudeerd worden. De inventaris is immers pas de eerste stap...

Johan De Reu

SAT, archief van het Kapittel,
nr. 8, "Acta capitula",
1423-1572

Erfgoed in de media en op het internet

- In het kader van het 900-jarig bestaan van Brabant in 2006 maakte het Nederlandse 'Erfgoed Brabant' de realisatie van de **tweedelige televisieserie 'Brabant 900'** mogelijk. Historicus Patrick Timmermans neemt hierin de kijkers mee op een verassende ontdekkingsreis door het boeiende (Noord-)Brabantse verleden. Enkele uren uiterst boeiende geschiedenis!

Zie: <http://www.uitinbrabant.nl/uib/kuuskuus/site/video/Overzicht>

Brabant 900 seizoen 1: Het Katholieke Brabant, Het Arme Brabant, Het Brede Brabant, Het Culturele Brabant, Het Uitgesproken Brabant, Het Boeren Brabant, Het Natuurlijke Brabant en Het Karakteristieke Brabant

Brabant 900 seizoen 2: Het begin van Brabant, Steden en Kloosters, Havens en Handel, Boeren en Buitenlui, Vroom en Volks, Pracht en Praal, Heldhaftig en Hoofs, Bullen en Boeken, Buren en Burgers, Eigen baas of vreemde heer, Katholiek of calvinist?, Opstand en Oorlog?

Dubbelklikken op het kleine Tv'tje (als er een handje te zien is) zodat de beelden op het grote scherm komen.

- <http://www.erfgoedbanknoorderkempen.be/> is de gloednieuwe beeldbank van onze streek. Hier worden foto's, documenten, geluidsfragmenten, filmpjes, archiefstukken... aan het grote publiek getoond. De nadruk bij deze nieuwe erfgoedbanken ligt - in tegenstelling tot vroeger - veel meer op interactie met de gebruikers. Alle materiaal is afkomstig uit de diverse collecties in de Noorderkempen. De oogst is voorlopig schaars, maar elke maand verschijnt er nieuw materiaal.
- <http://www.onroenderfgoed.be/nl/uploads/b824.pdf> bevat een interessante en uitvoerige studie uit 2008 van Els Meirsmen, Bart Vanmontfort en Philip Van Peer van de *Eenheid Prehistorische Archeologie* van de K.U.Leuven over "Waardering van de site Berg-

erfgoed
brabant

straat te Oud-Turnhout in het kader van een eventuele toekomstige bescherming". Dit rapport is de neerslag van de archeologische waardering die plaatshad in de zomer van 2008 in het natuurgebied De Liereman.

- Van dezelfde onderzoekers van het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE) en de K.U. Leuven verscheen een uitgebreide evaluatie van dezelfde vindplaats Korhaan in het natuurgebied [Landschap De Liereman](#) in Oud-Turnhout. De vindplaats, een uitgestrekt complex van steentijdsites, vertelt de archeologen meer over de nederzettingskeuze van jagers-verzamelaars, maar ook over de vorming van het Kempense landschap. Naast uitgebreid booronderzoek, werden enkele proefputten zorgvuldig opgegraven. De resultaten van dit onderzoek werden samengevat.
Zie: <http://www.vioe.be/blog/steentijdsites-in-natuurgebied-landschap-de-liereman/> (bron: Archeonet)
- Een soortgelijk onderzoek (2009, Instituut voor natuur- en bosonderzoek) vinden we in <http://www.onroenderfgoed.be/nl/uploads/b1126.pdf> "Een archeologische evaluatie en waardering van houtskoolmeilers in het Zoerselbos (Zoersel)"

- Op 18 december vond in het Gallo-Romeins Museum in Tongeren de jaarlijkse contactdag van de Contactgroep Prehistorie plaats. Alle papers van deze dag zijn gratis digitaal beschikbaar. Ook oudere edities kunnen nog steeds in pdf-vorm geraadpleegd worden. Zie <http://www.natuurwetenschappen.be/mars/groups/fnrs-contact-group/notae-praehistoricae/> voor bijvoorbeeld:

Vanmontfort B., Yperman W., Lambrechts B., Van Gils M. & Geerts F., 2010. Een finaalpaleolithisch en mesolithisch sitecomplex te Lommel, Molse Nete. Opgravingscampagne 2010. *Notae Praehistoricae*, 30/2010 : 29-34.

Van Neste T., Yperman W., Vanmontfort B., Van Gils M. & Geerts F., 2009. Nieuw onderzoek op het sitecomplex langs de Molse Nete te Lommel. *Notae Praehistoricae*, 29/2009 : 87-91.

- <http://www.vlaamse-erfgoedbibliotheek.be/dossier/abraham/abraham>

Abraham is een online databank in wording van Belgische kranten bewaard in Vlaamse bibliotheken en andere erfgoedinstellingen, op papier, als microvorm en in digitale vorm. Op dit moment bevat Abraham al meer dan 5900 krantentitels. Het merendeel is enkel op papier beschikbaar. Circa 660 titels bestaan geheel of gedeeltelijk in microvorm. Ongeveer 230 titels kunt u bij een van de deelnemende instellingen in digitale vorm raadplegen. Van de gedigitaliseerde kranten kunt u zo'n 100 titels minstens gedeeltelijk online lezen.

- Het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur vzw (CRKC) is het expertisecentrum voor religieus erfgoed in Vlaanderen en Brussel. Het is sinds 2009 als zodanig door de Vlaamse overheid erkend in het kader van het cultureel-erfgoeddecreet. Zie <http://www.crkc.be/>

- Monumentenwacht Vlaanderen geeft onderhoudsbrochures uit met daarin handige tips voor onderhoud en herstel van uw mogelijk waardevol privé-erfgoed. Deze onderhoudsbrochures kan u gratis downloaden in pdf-formaat.

De laatste brochures handelen over dieren in en op gebouwen insecten, kerkelijk textiel behouden en bewaren, onderhoud van hemelwaterafvoer, onderhoud van houten vloeren, dieren in en op gebouwen – vogels, onderhoud van natuursteenvloeren, onderhoud van ijzerwerk...

Zie:

<http://www.monumentenwacht.be/index.cgi?id=664&nav=true>

- <http://www.hetdagelijksboek.be/index.php>
De virtuele tentoonstelling Het Dagelijks Boek toont twaalf boeken die in onze gewesten gedrukt werden in de 17de eeuw. Door hun onderwerp, hun vaak bescheiden vormgeving en de (volks)taal waarin ze geschreven werden, bereikten ze een groot publiek en gaven ze vorm aan het dagelijks leven. Vandaag worden ze bewaard in onze belangrijkste erfgoedbibliotheken. Op deze tentoonstelling worden ze niet alleen in hun context geplaatst, maar door de medewerking van twaalf al dan niet bekende Vlamingen ook in een actueel perspectief.
- De vzw Kempens Landschap is samen met de gemeente Westerlo op zoek naar partners om de herbestemming van het molenerf van de Beddermolen in de Molenwijk te Tongerlo waar te maken. Het molenhuis is beschermd als monument omwille van zijn uitzonderlijke erfgoedwaarde en maakt integraal deel uit van het landschap rond de Beddermolen, die recent verworven werd door Kempens Landschap. Echter om het duurzaam behoud van het geheel te verzekeren, is men op zoek naar solide partners – publiek en privaat – met een innovatief idee. Lees meer in: <http://www.archeonet.be/?p=15821#more-15821> Of <http://www.kempenslandschap.be/>

Nieuws uit het Taxandriamuseum

- Het Taxandriamuseum werd geruime tijd geteisterd door een vliegenvlaag. Op zondag 31 november 2010 ging de firma AROO de insecten met bestrijdingsmiddelen te lijf.
- In het kader van "Turnhout 2012, cultuurstad van Vlaanderen" vindt een ruim opgezette "historische tentoonstelling" in het Taxandriamuseum plaats. Tram 41 en de Taxandriakring maken hiervan gebruik om de voortuin van het museum uiteindelijk volwaardig aan te leggen.

Een eerste verkennend gesprek tussen Tram 41, Taxandria, tuinarchitect Denis Dujardin, het *conceptbureau* "De Handelsreizigers in ideeën" en scenograaf Koen Bovée vond eind december plaats. Het is de bedoeling dat in het najaar van 2011 de voortuin in een splinternieuw jasje wordt gestoken. We houden u zeker op de hoogte.

- 2011 wordt een bijzonder jaar voor het Taxandriamuseum. Het gebeurt immers zelden dat een museum bijna volledig leeggemaakt wordt voor een tijdelijke tentoonstelling. Deze metamorfose staat het Taxandriamuseum te wachten, dat uitgekozen werd als locatie voor de historische tentoonstelling in het kader van de viering rond 'Turnhout 2012'. Onze stad viert 800 jaar stadsrechten in 2012 en mag zich dat jaar bovendien cultuurstad van Vlaanderen noemen. Meer daarover verneemt u in de komende periode. Tot 1 mei kunt u het Taxandriamuseum nog in zijn huidige opstelling bekijken. Daarna gebeurt de sluiting in fasen om vanaf 1 september hermetisch gesloten te blijven voor het publiek tot ... 2012!

Tentoonstellings- en activiteitenkalender TRAM41

Ledigheid en Vlijt – William Hogarth en het Kaartspel

Nationaal Museum van de Speelkaart – TRAM 41
Tot 27 februari 2011

Speelkaarten van de 21ste eeuw

Nationaal Museum van de Speelkaart – TRAM 41
Tot 30 september 2011

Stadstekenaar Reinhart Croon

Stripverhaal naar een scenario van Walter van den Broeck
Periode rond 28 maart 2011: de 70ste verjaardag van deze schrijver
Nationaal Museum van de Speelkaart – TRAM 41

Museumateliers

Onder begeleiding van studenten van de lerarenopleiding van het KHK Turnhout organiseert het Museum van de Speelkaart museumateliers voor de drie graden van het basisonderwijs.
21-25 februari 2011 en 21-25 maart 2011
Reserveer via 014 41 56 21 of catherine.verrees@turnhout.be

Meer info: www.tram41.be

Q8 mag niet uitbreiden

In onze tweede nieuwsbrief van 2010 kon u onze bezorgdheid lezen over het mogelijk verdwijnen van de bunker uit de Eerste Wereldoorlog langs de Turnhoutse Ringlaan over de Delhaize en de Miko. Het provinciebestuur heeft in november beslist om geen vergunning toe te kennen voor de uitbreiding. Brandstoffenverdelers Q8 wilde het aantal verdeelslangen van het tankstation verdubbelen. De huidige carwash zou bovendien volledig vernieuwd worden. Het provinciebestuur bekeek het negatieve advies van de stad Turnhout. Dat kwam er na ettelijke bezwaarschriften. Eén van de redenen voor de weigering is dat er anders een bunker uit de Eerste Wereldoorlog zou gesloopt moeten worden die op een perceel achter de carwash ligt. Ook in beroep werd de vergunning geweigerd.

Bron: *Gazet van Turnhout*, 15 november 2010 en *GVA*, 24 januari 2011)

Turnhoutse cursiefjes in boekvorm

In december verscheen het boek "Het Verleden Verteld. Turnhout en een vleugje Kempen in 50 verhalen" van onze bestuursleden Harry de Kok en Sam Van Clemen. Op Radio 2 bracht voormalig stadsarchivaris Harry de Kok gedurende vele jaren boeiende en vaak straffe verhalen over de Turnhoutse en Kempense geschiedenis. Vijftig van deze anekdotische cursiefjes werden in samenwerking met Sam Van Clemen gebundeld en verder uitgewerkt. Ze geven vaak een verrassende en verfrissende kijk op het verleden van Turnhout. Talrijke foto's illustreren de onderwerpen. Harry de Kok heeft naast deze vijftig verhalen nog meer

cursiefjes geschreven die in de volgende Taxandria nieuwsbrieven zullen verschijnen.

Nacht van de geschiedenis dinsdag 22 maart 2011

Het Davidsfonds organiseert:

Feesten in Turnhout vroeger

Gaat het gezegde 'Geen kat mag jongen of er is een feest' nog altijd op? Harry de Kok vertelt er alles over, Theobalduskunsthuis, Koningin Elisabethlei 2, om 20.00 uur. Deelnameprijs €6 / €4 Michaël Van Camp 014 / 41 51 46

De Tempeliers en Oud-Turnhout: lezing over de aanwezigheid van de Tempeliers in Oud-Turnhout, Hofke van Chantraine, Kerkstraat 46, John Dondeyne, 014/45.07.11

Turnhoutse eeuwelingen (deel 11):

Elisabeth Glenisson (1902-2003)

Elisabeth Glenisson werd te Turnhout in de Warandestraat geboren op 8 juli 1902. Haar volledige naam luidde Elisabeth Ludovica Maria Antonia Ghislana Josepha. Ze was de dochter van Joannes Franciscus Maria Glenisson en Maria Rosalia Ferdinanda Josepha De Strijcker. Vader was sigarenfabrikant en moeder huisvrouw. Getuigen waren Josephus Glenisson (zonder beroep) en Henricus Ardui (bureelbediende). Elisabeth huwde op betrekkelijk jonge leeftijd met jonkheer Gilbert Mesmaekers. Na zijn overlijden trok ze naar het naoorlogse Duitsland om haar dochter Monique te beschermen. Haar 100ste verjaardag werd in alle bescheidenheid gevierd. Elisabeth Glenisson overleed in Sint-Lucia te Turnhout op 3 januari 2003.

Kelders Carolina (1898-1999)

Carolina of Linneke Kelders werd in Turnhout aan het Stokt geboren op 14 september 1902. Ze was de dochter van dagloner Joannes Ludovicus Kelders en van huisvrouw Maria Ludovica Meeuwese. Getuigen bij de aangifte van haar geboorte waren Jacobus Werrens en Petrus Hendrickx, beiden leurder. Linneke huwde met Corneel Lauwerijs. Ze hadden één dochter, Annie en twee kleinkinderen.

Op de hoek van de de Merodelei – Molenstraat baatte zij een café uit. Haar ongetrouwde broer Rik woonde bij hen in. Rik die een misvormde hand had, was in de buurt gekend als *Rikske Poot*. Toen ze de uitbating van het café stopte, ging ze op de de Merodellei wonen. Later trok ze naar Home Heiberg in Beerse. Linneke Kelders overleed in dit home op 3 februari 2003.

Philomena Van Haeren (1902-2003)

Philomena Henrica Maria Van Haeren werd in Turnhout in de Korte Gasthuisstraat geboren op 16 december 1902. Haar ouders waren Joannes Van Haeren en Maria Dergent. Getuigen bij de aangifte van haar geboorte waren Cornelius Peeters en Josephus Adriaensen, beide werkman.

Philomena was het derde kind uit een gezin van zeven. Haar vader was aannemer-timmerman in de Korte Gasthuisstraat terwijl haar moeder de kost verdiende als kantwerkster.

Philomena huwde met Corneel Van Rooy en kregen zes kinderen waarvan twee jongens

en vier meisjes. Ze hielp haar man in de kleine boekbinderij die hij als zelfstandige had opgestart.

In haar laatste levensjaren verhuisde ze naar het Sint-Petrusrusthuis. Hier werd haar honderdste verjaardag gevierd met een dankviering, gevolgd door een receptie met kinderen, familie en vrienden.

Philomena Van Haeren overleed in het rusthuis in Turnhout op 22 februari 2003.

Germaine Van Outryve (1904-2005)

Germaine Van Outryve werd op 23 januari 1904 in Vlissingen (NL) geboren. Ze was de jongste uit een gezin van vijf. In 1912 verhuisde ze naar Oostende, de geboorteplaats van haar ouders.

Op 1 mei 1974 kwam ze naar Sint-Lucia in de Herentalsstraat. Daar was ze een graag geziene bewoonster die zich inzette voor haar medebewoners. Ze zorgde ook voor de kapel als kosteres. Geen enkele activiteit liet ze aan zich voorbijgaan en was ook een zeer begaafde handwerkster. Haar fraaie handwerkjes waren dan ook zeer gegeerd. Haar eeuwfeest werd in het rusthuis gevierd met een eucharistieviering en een uitgebreide receptie.

Germaine Van Outryve overleed te Turnhout op 26 juni 2005.

Tekst en foto's: Willy Van Sprengel

Foto (voorlopig?) onbekend nummer 2

Het stadsarchief van Turnhout bevat heel wat foto's waarvan de inhoud onbekend is. Foto 03624-05 vermeldt enkel "Definitieve grensvastlegging België-Nederland", [1974].

Wie herkent de personen op de foto (de vier verklede mannen die een beetje angstig rondkijken, zijn het Turnhoutenaars of Nederlanders? Het manvolk op de achtergrond? De oudere man met de sigaar links?); Herinneren zij zich deze plechtigheid (aan de lege glazen te zien is de receptie net achter de rug)? Even rondneuzen op Google leert dat op 26 april 1974 de grens tussen Baarle-Nassau (NL) en de aangrenzende Belgische gemeenten definitief werd vastgelegd. Stuur uw antwoord naar taxandriavzw@gmail.com met vermelding van nummer 2.

